

עזרת הקהילה

כתב עת לשימור ותיעוד ההווי והנגינה היהודית האותנטית

המנוני המלוכה בממלכת
רוז'ין ובממלכת וויז'ניץ

1-2

ניגוני גלות וגאולה:

מין הדברי ישראל והאמרי שאול
ממוד'יץ זיע"א - ניגוני "חג הגאולה"
של בעל התניא זיע"א - ניגוני "יום
ההצלה" של הרה"ק מסאטמאר זיע"א

3-12

**"ניקולאי פגר" הניגון
שהעלוהו לקדושה
בחצה"ק קרלין וסלונים**

13

**רגשי צמאון
לחסיד שצמא**

ניגוני שבת:
גור, ר' יעקב קלגסבלד, רב"צ
שנקר, מתמידים-רח"צ אייזנבאך

18

הרב דוד מאיר רוס על המלחין
הנודע הרה"ח ר' קלמן שטעקל ע"ה,
שנלב"ע בחודש העבר.

המתנה המושלמת

הספר שיוביל אתכם הישר
להיכל הנגינה על טהרת הקודש

לרכישה מקוונת לחצו כאן

להורדת לולאה של כל הניגונים המובאים בגיליון זה **לחץ כאן**

להלן לינקים להורדות הגיליונות הקודמים

להורדת גיליון "עתיקין" מספר 1 - שבת שקלים **לחץ כאן** להורדת
גיליון עתיקין מספר 2 - לפורים **לחץ כאן** | להורדת גיליון עתיקין
מספר 3 - לחג הפסח **לחץ כאן** | להורדת גיליון עתיקין מספר 4 - ל"ג
בעומר **לחץ כאן** | להורדת גיליון עתיקין מספר 5 - לחג השבועות
לחץ כאן | להורדת גיליון עתיקין מספר 6 - שבת סליחות תשפ"א **לחץ**
כאן | להורדת גיליון עתיקין מספר 7 - לראש השנה תשפ"ב **לחץ כאן**
| להורדת גיליון עתיקין מספר 8 - יום הכיפורים תשפ"ב **לחץ כאן** |
להורדת גיליון עתיקין מספר 9 - חג הסוכות תשפ"ב **לחץ כאן**

לתרומות:

שלוחה בנדריים פלוס
ע"ש עתיקין משגב

לעילוי נשמת

מרן הדברי ישראל ממודזיץ

רבי ישראל בן רבי שמואל אליהו זיע"א
יומא דהילולא י"ג כסלו

ובנו מרן ה **אמרי שאול** ממודזיץ
רבי שאול ידידי אלעזר בן רבי ישראל זיע"א
יומא דהילולא ט"ז כסלו

נתרם ע"י הרה"ח ר' אברהם יעקב טיילור שיחי'

עתיקין

הגיליון יו"ל ע"י מכון "עתיקין"

רחוב חיד"א 7,
בית שמש, ארץ ישראל.

טלפון: 055-6762069

מייל המערכת: atikin.negina@gmail.com

עורך ראשי: הרב בנימין נויפלד

חברי המערכת:

הרב שמואל קליינמאן, הרב יאיר וינשטוק, הרב אהרן
לנדא, הרב יצחק קרימילובסקי, הרב חיים ישראל טסלר,
הרב אלימלך צוויבל, הרב אליעזר מאיר חמניצקי, הרב
אבי טיילור, הרב מרדכי שלמה ברים, הרב דוד ברים,
הרב חיים קעניג, הרב חיים צבי אייזנבאך

עיצוב גריד ועימוד: כ. אלטמן
chevy800@gmail.com

לפירסום והפצה: a5806334@gmail.com

להצטרפות לקבלת הגיליון

לחץ כאן

או שלח מייל:

atikin.negina@gmail.com

להסרה מרשימת התפוצה **לחץ כאן**

אפשר להקשיב לניגונים
בקו הטלפון של 'עתיקין'

בארץ ישראל: 076-5980343

בארה"ב: 718-540-9375

ובמערכת "קול בחצרות הקודש"

ארץ ישראל: 033077076

ארה"ב: 16053131700

אירופה: 443330150775

שלוחה 6 בכל המספרים

אור חדש ירד על שולחן השבת

שולחן השבת עם אור החיים

מאמרים נפלאים של רבינו האור החיים
הקדוש בשפה מעבדת שווה לכל נפש

ארה"ב: 437-0054 (718) |
אידיפה: 44-20-8806-0176
להשיג בחנויות הספרים המובחרות

אור הגאולה לישרי לב

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66

לרכישה לחצו כאן

דבר העורך

להרשות לעצמנו להפסיק, אך תמיכתכם חשובה לנו. ואנו מקווים שנוכל לזכות בסייעתא דשמיא להמשיך הלאה ולראות בהתגשמות החלומות... והחלומות הם, שציבור היראים לדבר ה' יתחבר לשרשיו הקדושים ובל ירעו בשדות זרים... כי קשה עד מאוד להבחין ולהבדיל כיום בין קודש לחול, בתחום הנגינה. והעצה היא "צאו לך בעקבי הצאן" לעקוב ולהתחקות אחר דרך אבותינו ורבותינו הקדושים ולראות את האור כי טוב. במיוחד עתה כאשר מתקרבים אנו לאור של הימים הנעלים "יומין דחנוכה", הימים ש"קבעו בהם שיר ורננים".

הגיליון הנוכחי מוקדש ליומא דהילולא של הצדיקים והמלחינים בחודשי חשוון-כסלו, ההיליגער רוז'נער, הצמח צדיק, הדברי ישראל ובנו האמרי שאול. וגם "חג הגאולה" של אדה"ז, "יום ההצלה" של הרה"ק מסאטמאר, זכות הצדיקים יע"א. בחודש חשוון גם חל היאהרצייט של הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה. וכפי שתחזינה עיניכם בפנים הגיליון, יובאו לפניכם לחני הקודש שהיו מושרים בהיכלי הצדיקים ו/או שהולחנו על ידם, מאמרים אודות עבודת הנגינה של הצדיקים, ועוד ועוד, ומאמר מיוחד הוקדש לזכרו של המלחין האגדי לבית וויז'ניץ הרה"ח ר' קלמן שטעקל ע"ה.

נזכיר כאן גם את כ"ק האדמו"ר רבי אשר ישעי' רימנובער זצ"ל, מגדולי המלחינים שרבים רבים מאלו שנקראים "ניגונים עממיים" ומושרים על ידי כלל חצרות החסידים וקהלות הקודש הולחנו על ידו. ואת הגאון ר' צבי הירש פריעדמאן זצ"ל, בעל "חמדת צבי", שגם לזכותו נזקפים ניגונים שהתקבלו בחצרות שונות. שלצערנו לא עלתה בידנו לצרף לגיליון הנוכחי את הניגונים והפרטים אודות הניגונים שכבר הוכנו באמתחותינו, מפאת קוצר הזמן והאמצעים. ועוד חזון למועד בגיליונות הקרובים אי"ה.

קובע ברכה לעצמו ידידנו היקר, איש חי ורב פעלים, החוקר הגדול, הנודע בשערים, הרב דוד מאיר רוס שליט"א, העומד לימיננו בכל עת ועונה ובמיוחד תרם מחלקו בגיליון הנוכחי, כפי שתקראו במאמרים אשר לפניכם. ולשאר חברי המערכת היקרים, ואין מוקדם ומאוחר בתורה, הרב שמואל קליינמאן בנש"ק הי"ו. הרב אליעזר מאיר חמניצקי הי"ו. הרב יאיר ויינשטוק הי"ו - ספרא רבא. הרב אהרן לנדא הי"ו. הרב יצחק-איצ'ה קרימילובסקי הי"ו. הרב דוד ברים הי"ו. הרב אברהם יעקב טיילור הי"ו. הרב חיים צבי אייזנבך הי"ו. הרב אליעזר זאבערמאן הי"ו. ועוד רבים יקרים וחשובים שתורמים מזמנם ועוזרים בכל עת ובפרט להופע גיליון דנן.

בכבוד רב,
בנימין נויפלד
עורך ראשי

בשבח והודיה להשי"ת, שהחיינו וקיימנו והגיענו הלום זיכה אותנו להוצאת הגיליון העשירי של "עתיקין" - ואנו מנסים לחשב דרכנו לאחור, את מה שהיה בתוך לבנו כאשר ניגשנו לעבודת הקודש, בהוצאת הגיליון הראשון, בשבת שקלים תשפ"א שעל"ט, חשבנו בתוך לבנו, כמו שניבאו עלינו הרבה ידידים ואמרו לנו: "לא תחזיקו מעמד", אולי תוכלו להוציא שניים, שלושה, אולי ארבעה גיליונות... אבל שם תעצרו.... והנה, עומדים אנחנו בשער הגיליון "העשירי יהיה קודש", הודו לה' כי טוב, חסדו עלינו לעולם.

ובכן, נשאלת השאלה, מהי באמת הכח שעומד מאחורי הדבר הזה, הוצאות עשרה גיליונות מלאים במאמרים על ניגונים ולחני קודש ועוד. מנין נשאבת הדחיפה הזאת להמשיך הלאה?

והתשובה היא: "כלל ישראל!" כן, ישראל עם קדושים, אלפי המנויים, אלפי הורדות של הניגונים מכל גיליון וגיליון, אלפי רבבות דקות בקו הטלפון שאינו נח מידי יום ביומו. עשרות האגרות עם הערות והארות והצעות לניגונים, וההתעניינות הבלתי פוסקת מכל החוגים וחצרות החסידים, בארץ הקודש, ארה"ב ואירופא. ועל ראשם אדמורי"ם, רבנים, ראשי ישיבות ומחנכים, שמחזקים ומעודדים אותנו ללא הרף. - זהו כח המשיכה שמושך אותנו ככח מגנטי להמשיך בעבודת הקודש, לשביעות רצון ציבור אנ"ש, יראים מכל חצרות וקה"ק, די בכל אתר ואתר.

אמנם יש עוד הרבה אופנים ורעיונות לשפר את עבודת הגיליון... הרבה "חלומות" עדיין לפנינו שעוד לא התגשמו, אבל כאשר נוכחים אנחנו לראות בסייעתא דשמיא שלרגלנו, אין אנחנו יכולים לעצור, אלא להמשיך....

ובמעמד זה מהראוי להזכיר כאן את אשר כתבנו בגיליון הראשון, המטרה שלשמה הוקמה מערכת "עתיקין": בדור התהפוכות שלנו, כאשר הדיגיטליות שולטת בכל תחום ותחום, קהו החושים ונעלמו ההרגשים. וכפי שהזכרנו אז, שאפשר אולי להמליץ את הפסוק "ומלאה הארץ דעה את ה'", כאשר כל אחד יכול לאגור בתוך צ'יפ קטן, את כל אוצרות הנגינה וכו'. אמנם המציאות טופחת על פנינו ומוכיחה להיפך, לצערנו נתקיים בנו הפסוק "ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר", תחום הנגינה כיום בציבור החרדי נמצא בשפל שלא היה כדוגמתו, אבדה היום הטעם הטוב והברען החסידי, רבות יש לכתוב על כך, אך לא באנו כאן לקונן אלא "צו אויפטוהן" להתעסק ב"עשה טוב" בבחינת טעמו וראו כי טוב ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך.

אך עינינו נשואות אל אחב"י זקוקים אנו לתמיכתכם ועזרתכם שנוכל להמשיך בעבודת הקודש. זה לא פשוט ולא קל, מה שאנחנו עושים.... מצד אחד איננו יכולים

מפתח העניינים

מספר	נושא/ניגון
1	"דעם רוז'נערס ניגון"
2	"המנון המלוכה" בממלכת וויז'ניץ
3	"ט כסלו" חג הגאולה" - ניגון "פדה בשלום נפשי"
4	"ט כסלו" חג הגאולה" - ניגון ד' בבות
5	ניגון היחידות לר' שלמה צ'אניקער
6	ניגון יציאה מיחידות לר' שלמה צ'אניקער
7	"כ"א כסלו" יום ההצלה" - ניגון בך בטחו
8	"כ"א כסלו" יום ההצלה" - ניגון חסדי ה'
9	"דעם רעבינ'ס ניגון" ניגון ממקומך בסטאמאר / ניגון רוסטוב בליובאוויטש / ניגון לשבת החודש קרלין
10	"אזכרה הגדול" למרן הדברי ישראל ממודז'יץ זיע"א, לרגל יומא דהילולא, י"ג כסלו
11	ניגון למחוסרי בית למרן הדברי ישראל זיע"א
12	ניגון "מן המיצר" למרן האמרי שאול זיע"א
13	לכה דודי - הרה"ח ר' יעקב קלאגסבאלד ז"ל שו"ב קראסנא
14	ניגון "ניקולאי פגר" מושר על "משוך" בחצה"ק סלונים / ניגון "ארומימך" בחצה"ק קארלין
15	ניגוני שבת בגור
16	"כל מקדש שביעי" הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה
17	"מעין עולם הבא" - הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה
18	יצירה מיוחדת על לכה דודי - קהל עדת ירושלים (ישיבת המתמידים)
19	רגשי צמאון לחסיד שצמא, דברים לזכרו של הרה"ח ר' קלמן שטעקל
20	מגילת האזכרה

#1

הקומוניסטים ימ"ש.

הסיפור הנ"ל הובא למערכת, ע"י ידידנו ר' מרדכי שלמה ברים הי"ו מבאר פארק, וכך גם נמסר ע"י ידידנו הרב נפתלי פליטשטיין שליט"א, בשם אביו האדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א, זקן אדמו"ר רוז'ין, שזכה להשתתף בחתונה ההיא וזוכר היטב את נגינת הניגון הזה ושיחת הצדיקים כנ"ל.

האדמו"ר הנועם אליעזר מסקולען זצ"ל, נעים זמירות ישראל, זכה להנחיל למורשת הדורות הרבה מניגוני שושילתא קדישא דרוז'ין וחצרותיהם, שכן הנועם אליעזר היה מסתופף בצל

רביתו הק' לבית רוז'ין, כפי אשר יסופר את אשר ענה לשאלתו של הברכת משה מלעלוב זצ"ל, מי היו רבותיו, וכה השיב: בראש ובראשונה האדמו"ר הפאר ישראל מבהאוש, וכן אצל האדמו"ר משה שטענע שט, האדמו"ר מפאשאקאן זצ"ל (שלכבודו הלחין את הניגון הידוע "ימים עלי מלך תוסיף"), וידוע ומקובל שהסתופף גם אצל הכנסת מרדכי מסאדיגורא זצ"ל.

הנועם אליעזר מסקולען זצ"ל

בספר הניגונים של ר' אלי לייב ריבקין ז"ל מחסידי חב"ד, כותב על ניגון זה: "ניגון דביקות שהיה מושר ע"י הרה"ק הקדושת לוי מברדיצ'וב זיע"א שהיה שר אותו בעת הנענועים, וע"י הרה"ק מרוז'ין זיע"א שהיה שר אותו לפני תקיעת שופר. כפי שתשמעו כאן (01-02). יצויין שהניגון אינו מוכר בחב"ד, ואף ר' אלי לייב ז"ל אינו מזכירו כניגון שהיה מושר בחב"ד, ולא ידוע מקור נוסף לייחוסו של הניגון אל הברדיצ'ובער זי"ע.

בספר התווים של נחמיה וינבר (יהודי ממוצא חסידי שהיגר לארה"ב בתקופה ההיא) מייחס את הניגון אל החזן ירוחם הקטן וכותב שחיברו על הפיוט "אליהו הנביא". יצויין שמהחוקר הגדול הרב דוד מאיר רוס הי"ו שמענו שירוחם הקטן ביקר כמ"פ אצל הרה"ק מרוז'ין זיע"א שכיבדו לשיר. כך גם אישר זקן אדמו"ר רוז'ין, האדמו"ר מקאפיטשניץ שליט"א, שהוסיף שירוחם הקטן

תווים מספרו של נחמיה וינבר

"דעם רוז'נערס ניגון"

"דעם רוז'נערס ניגון" כך נקרא ניגון זה בפי כל ואין מי שלא מכיר את התנועה הקדושה הזאת, הניגון של ההייליגער רוז'נער זיע"א, המושר כיום לא רק בחצרות רוז'ין, אלא בכל תפוצות ישראל, ברגעים הנעלים בימים הנוראים, אם זה על 'זכרנו' או 'חמול', על 'סלח נא' בליל יום הקדוש. במעמדי חופות וכו'. במיוחד חרות וחרוט הניגון הזה ברבבות אלפי המשתתפים במעמד ההדלקה המרכזית של כ"ק האדמו"ר מבאיאן שליט"א בליל ל"ג בעומר. זרם דקדושה עובר בקהל ברגעים נעלים אלו, טרם יעלה כ"ק האדמו"ר, את השלהבת על גג ציון הרשב"י, כמנהג אבותיו. כפי שתשמעו כאן (01-01)

רבים לא יודעים שהניגון הקדוש הזה לא היה ידוע כל השנים בחצרות הקודש לבית רוז'ין, ומי שהחזיר עטרה ליושנה היה כ"ק האדמו"ר הנועם אליעזר מסקולען זצ"ל, שקיבל את הניגון מפי האדמו"ר הפאר ישראל מבהאוש זצ"ל. - רבים יתמהו על הידיעה הזאת, בעיקר חסידי באיאן-רוז'ין, כי הלא זהו "ההמנון של חסידי רוז'ין מאז ומקדם" יתמהו וישאלו, ומהעריסה גדלנו עם הניגון הזה? ולא רק הם יתמהו על כך, כי מי לא מכיר את התנועה הזאת "דעם רוז'נערס ניגון".

והיה זה בעת שמחת צדיקים, שמחת חתונתו של כ"ק אדמו"ר מסאדיגורא בעל עקבי אבירים זצ"ל בשנת תשי"ג, כאשר המנגן בכינור ר' אריה סעלפעטער ע"ה (שעלה מרומניה והיה מחסידיו של האדמו"ר מסקולען זצ"ל), ניגן את הניגון הזה ואמר שזה ניגון של הסב"ק מרוז'ין זיע"א, כפי שקיבל ושמע מרבו האדמו"ר הנועם אליעזר מסקולען זי"ע, ששמע את הניגון מרבו הפאר ישראל מבהאוש זיע"א. האביר יעקב מסאדיגורה זי"ע התפלא מאוד על כך, באומרו שאינו מכיר את הניגון! אזי אמר האהלי יעקב מהוסיאטין-בוהוש זצ"ל (שהיה בן הרה"ק מבוהוש וחתן הרה"ק מהוסיאטין זיע"א ומילא את מקומו) שהוא

שני הצדיקים, האביר יעקב מסאדיגורא והאהלי יעקב מהוסיאטין-בוהוש משוחחים ביניהם בחתונה המדוברת.

אכן זוכר ניגון זה עוד מבוהוש. - יצוין שהאדמו"ר מסקולען עדיין ישב בתקופה זו בעמק הבכא בגלות רומניה תחת מגף

ר' לייבל קאליש ע"ה (בנו של האדמו"ר רבי ירמיה מאופלע, בן הרה"ק רבי יעקב דוד מאמשינוב, בן הרה"ק רבי יצחק מוורקא זיע"א, ומצד אמו היה גם אחיו של האמרי אש ממודז'ץ זצ"ל). הנה הוא לפניכם והוא מספר ששמע את זה, מהחזן מסקרנביץ ששמו היה ר' יהושע מזלאטשוב, שהיה שר את זה על "חמול על מעשיך". גם באוסף של "אנסקי" (01-09) נמצא הניגון הזה בגרסא הזאת.

#2

"המנון המלוכה" בממלכת וויז'ניץ

המאמר שלפניכם מבוסס על מאמרו של ידידנו הרב פנחס ביכלר שיחי, ראש ומנהל מקהלת "מלכות" המפורסמת, והתפרסם בשעתו ב"המבשר". עתה מתפרסם שוב ברשותו האדיבה, עם הוספות חשובות.

כהמשך לניגון המיוחס להרה"ק מרוז'ין, מהראוי להסמיק את הניגון הוויז'ניצאי המפורסם על "י-ה ריבון", המיוחס אל הרה"ק הצמח צדיק זיע"א, האדמו"ר הראשון בשושילתא קדישא זו, שהיה חתנו של הרה"ק מרוז'ין זיע"א. והניגון הזה (החלק הראשון בניגון קה ריבון הוויז'ניצאי) שמעו הצמח צדיק בבית הגדול של חותנו מלך ישראל מרוז'ין זיע"א. כך היה מקובל אצל תלמידי האמרי חיים זצ"ל, כפי שהעיד בפנינו הבעל מנגן ידידנו החשוב הרה"ח ר' ישראל האס הי"ו מוויז'ניץ קאימישא, ששמע זאת מפורשות מכמה מתלמידי האמרי חיים זצ"ל. ובספר זמירות לשבת "מפי ספרים וסופרים" מאת הגה"צ ר' אליעזר דוד פרידמן זצ"ל, כתב על ניגון י-ה ריבון, שחיברו האהבת ישראל זי"ע, שאמר שניגון זה יש בו חלקים שנתחברו ע"י זקינו הצמח צדיק זי"ע, ויש חלקים שנתחברו זקינו הרה"ק מרוז'ין זי"ע. הקשיבו כאן (02-01) לניגון מתוך התקליט הנוסטלגי "ניגוני בית וויז'ניץ". (ואם תטו אזניכם ותקשיבו היטב אל תנועות הניגון, תשכילו לראות שיש אמנם דמיון כלשהו לניגון הרוז'ניאי).

מנן הצמח צדיק זי"ע קרדיט: "המבשר"

והניגון הזה, כמו הרוז'ינער ניגון, גם הוא ניגון קדוש, נורא הוד, מעורר כל לב. אשר בחצה"ק וויז'ניץ יקראוהו

אף שימש כחזן אצל הרה"ק מרוז'ין זיע"א.

למעשה, בפשטות אמר האדמו"ר הנועם אליעזר מסקולען זצ"ל, שהניגון היה "מושר" ע"י ההייליגער רוז'ינער, ולא דווקא שהלחינו.

בכל אופן, אזוי צו אזוי, הניגון נתקדש כאמור על ידי כלל חסידי רוז'ין שמשוררים אותו בכל עת רצון והתעוררות, וכאן תשמענו מושר ע"י החזן ר' יעקב מרדכי בויאר הי"ו ביחד עם קבוצה מחסידי סאדיגורא, על "אנא" בעת אמירת ההלל, בר"ח מרחשון שעעל"ט (01-03), בדרכם לציון המצוינת של הרה"ק מרוז'ין זי"ע ליומא דהילולא רבה, ג' חשון דהאי שתא. ולא רק אצל חסידי רוז'ין התקדש הניגון, אלא כאמור, הניגון זכה להתנחל בלב כלל ישראל כולו כ"ניגון התעוררות של ההייליגער רוז'ינער" המושר בעתות רצון, מעמדי חופות וכדו'. עד שזכה להשתרע באלבום מיוחד, שהוציא הרה"ח ר' אברהם אהרן לעזער שליט"א מחשובי המנגנים בחצה"ק באבוב, והתאימו על המילים "ונהיה אנחנו וצאצאנו" - כפי שתשמעו כאן (01-04) מנוגן בטוטו"ד. "הייליגער שבת" שמו של האלבום הזה, ובו אוסף מניגוני באבוב מותאמים למילים שונות ע"י הנ"ל.

היכל הקלויז של הרה"ק מרוז'ין זיע"א בעיר סאדיגורא

ניגון דומה מושר בחצה"ק סלונים שבא עם פאל נוסף, כפי שתשמעו כאן (01-05). כמו"כ נמצא הניגון הדומה הזה גם בתווים שרשם הרה"ח ר' שמואל זלצמן גבאי בית המדרש קרלין בתל אביב לפני עשרות בשנים, (מהעיירה דומברוביץ הקרובה לסטאלין ומרבית תושביה היו חסידי סטאלין). והנה זה לפניכם מנוגן מתוך קריאת התווים שרשם. (01-06) - אך למעשה מבירור עם בעלי המנגנים מועד הנגינה דחצה"ק סלונים שמענו שבסלונים לא מתייחסים אל זה כאותו ניגון, שכן גם בחצה"ק סלונים ישירו את ניגון הרוז'ינער בזמנים שונים ובמיוחד ביומא דהילולא של הסב"ק מרוז'ין. אלא משערים שמדובר בניגון שמקורו מהרה"ק מקוברין זיע"א, היות ובחצה"ק סלונים יש ניגון נוסף (01-07) המיוחס על הרה"ק מקוברין זי"ע, המושר על הזמר 'ברוך קל עליון' וגם שם, הפאל האמצעי דומה לניגון דנן, שמזכיר את הרוז'ינער ניגון. וכידוע הרה"ק מקוברין היה מסתופף אצל הרה"ק מרוז'ין, וייתכן שהלחין ניגונים בהשראת ניגונו של הרוז'ינער.

אמנם הניגון הדומה הזה מושר גם בחצה"ק 'קאפיטשניץ', אשר הלא המה נמנים על גזע הקודש דמלכות רוז'ין, וגם הם מתייחסים לניגון זה כניגון אחר לגמרי, הדומה במקצת לרוז'ינער ניגון, ושם מקובל שהניגון מקורו ממעז'בז'.

את הניגון בגרסא הזאת (בערך), נשמע (01-08) גם מפי הרה"ח

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

מרח האהבת ישראל ז"ע

בערי מושבותיהם.

את הניגון המיוחד והמרגש הזה למד ה"אמרי חיים" בתקופה שלאחר נישואיו עת שהתגורר סמוך לחותנו הרה"ק ר' זאב מרחמסטריווקא זי"ע ובשכנות לקבוצה גדולה של חסידי חב"ד, מהם שמע את הניגון. יש אומרים שאת הניגון למד מפיו של הרה"ק רש"ב מליובאוויטש זי"ע בשבת אחת שבא להסתופף בצלו באותה התקופה, ואמנם כך נשמע מפי כ"ק האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א שמספר כך ואף משורר את הניגון, בעת ביקורו אצל גאב"ד שומרי הדת באנטוורפן הרה"ג ר' דוד משה ליברמן שליט"א. בחודש אדר א', תשע"ט. והנה לפניכם הקלטה

מהשיחה הזאת (02-03).

את הניגון הלביש מרח ה"אמרי חיים" בתקופה בה כיהן כרב העיר וילחוביץ ושם בשבתו על כס ההנהגה כשיזמר ברבים י-ה ריבון' בליל שבת, זימר זאת בניגון החב"ד, באומרו: "אין משתמשין בשרביטו של מלך!" הוי אומר: כל זמן שאביו בעל ה"אהבת ישראל" מנהיג את העדה ומזמר את הניגון, הרי הניגון הוא שרביט ההנהגה שלו ולכן יש להחליף את הניגון על קה ריבון' לניגון החב"ד הנ"ל.

האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א
בביקור אצל הגרד"מ ליברמן שליט"א.

אחרי פטירת אביו בעל ה"אהבת ישראל", כאשר ההנהגה בממלכת וויז'ניץ עברה ל"אמרי חיים", שב ללחן הויז'ניצאי ל-ה ריבון' אך עדיין בבית השני "רברבין" ימשיכו לזמר בניגון חב"ד, וכך הדבר המשיך אצל הישועות משה זצ"ל ואצל יבדלח"ט ממשיכי דרכו, עד היום בחצרות הק' ויז'ניץ ב"ב.

אצל התורת מרדכי מוויז'ניץ מאנסי זצ"ל, היו ממשיכים לזמר את הבית "רברבין" בניגון המקורי המיוחס ל"צמח צדיק". אמנם, בשבת שלפני יומא דחילולא של ה"אמרי חיים" כן נהגו לזמר את הניגון החב"ד של "רברבין" בניגון חב"ד בשל"ס לפני אמירת התורה (אצל חלק מבניו האדמו"רים שליט"א, ממשיכי דרכו של התורת מרדכי זצ"ל, כן שרים רברבין בניגון החב"ד). כמו"כ בחצה"ק סערט ויז'ניץ שליט"א, ג"ג יזמרו בשבת זו את הניגון

"המנון המלוכה" וכה היה שח רבנו בעל ה"אמרי חיים", "בעת שמלך בשר ודם ניצב קבל עמו וכולם מזמרים לפניו את המנון המלוכה, אזי ברגעים אלו לא ניתן רשות למשטין לקטרג, אלא על כל הנצבים, השרים, המשרתים והמון העם, להיות בדומיה עד סיום שירת ההמנון וזהו כוחו. כך גם הזמר "י-ה ריבון" הרי הוא המנון אותו מזמרים למלכו של עולם - לא-ל אשר שבת מכל המעשים". הזמר הזה מושר בעמידה וכפי שאמר ה"אמרי חיים", "המנון שרים בעמידה...." ושעה זו, בה מושר הזמר י-ה ריבון' בחצרות ויז'ניץ, בלתי ניתנת לתיאור. רגשות עזים והשתוקקות אופפים

את החלל, דביקות וקדושה לצד יראה עילאית ניכרים בעוצמה בין שורות הקהל, הכל אומרים הבו גודל לאלוקינו להודות ולהלל לבקש ולהתחנן, ובהתלהבות ויז'ניצאית יחידה ומיוחדת שאין דומה לה מזמרים יחידיו כ"ק מרח האדמו"רים עם קהל החסידים את הזמר הזה פסוק בפסוק, כשהאדמו"רים אומרים קטע אחד והקהל חוזר אחריהם באותה תנועה. - שירת קה ריבון בשולה"ט בחצה"ק נחשבים לרגעי השיא בכל ליל שבת קודש. מכל קצווי תבל היו באים במיוחד לשמוע את הניגון הקדוש הלז.

זה אכן נישט סתם א ניגון, כי הלא אין יהודי שלא מכיר את התנועה הקדושה הזאת, בקהלות רבות הניגון המושר בשעת החופות או בשעה שמובילים את החתן, בעיקר בעיר התורה בני ברק, עיר ממלכתו של מרח האמרי חיים זצ"ל.

ועל הבית השני שבזמר קה ריבון "רברבין", מוכר כיום ניגון אחר, השייך במקורו לחב"ד, ואף מופיע בספר הניגונים (ניגון פ"ד) והנה הניגון כפי שהוא מושר בחב"ד, מתוך הסדרה המפורסמת נח"ח (02-02), יצויין שבחב"ד הניגון נקרא "ניגון לשבת ויום טוב" וכפי שמסבירים בספר הניגונים, כך מציינים בחב"ד שלא ידוע מי מחברם, אך היו מושרים ע"י חסידי חב"ד

מרח האמרי חיים זצ"ל מוקף בבנו מרח הישועות משה זצ"ל
ולהבדלח"ט כ"ק אדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמר

החבדי, בנוסף לניגון המפורסם של הצמח צדיק זיע"א.

ועל המשך הזמר 'קה ריבון' התאים מרן האהבת ישראל תנועות אחרות מאבות החסידות, לבית השלישי 'אלקא די ליה' התאים תנועה מעוררת ומלהבת, ס'טייטשט די ווערטער, און עס שרייט זיך..... עמך די בחרת מכל אומיא.... ותנועה זו מיוחסת אל הרה"ק התורת חיים מקאסוב זיע"א, ומקובל שהיה מושר על ידי הצמח צדיק על 'יבנה המקדש' בזמר 'צור משלו אכלנו'. על הבית האחרון 'למקדש תוב' התאים האהבת ישראל תנועה של ערגה וכמיהה, תנועה המיוחסת אל הרה"ק הצמח צדיק זיע"א.

אגדות רבות נשזרו אודות שירת הזמר 'י-ה ריבון' על ידי צדיקי בית ויז'ניץ. מכל קצוות תבל היו באים חסידים ואנשי מעשה להשתתף בטיש לילות השבת, לחוש ולשמוע את השירה העילאית של 'י-ה ריבון'.

מסופר שבשנת תשי"ב עלה רבנו ה"אמרי חיים" זיע"ע לשבות בעיה"ק ירושלים בשבת פרשת משפטים - שקלים. בליל שב"ק הטריח את עצמו ובא לטיש הרה"ק ר' מאטיל סלאנימער זיע"ע וכששר רבנו 'י-ה ריבון' בדביקות הנוראה ובהתלהבות הידועה צבט ר' מרדכי את מקורביו ואמר להם: "דין רפש מן בית-אבא" (בראשית רבה צ"ג אות ו') והיינו כח מיוחד זה מגיע מלמעלה מהאבות הק משפט שאמר יהודה בן יעקב לאחיו על כוחו של מנשה)

וכך סיפר הגה"צ ר' יהושע בוקסבוים מגאלאנטע זצוק"ל שכשהיה בעיירה קארלסבאד הלך להשתתף בשולחנו של רבנו ה"אהבת ישראל" ששהה שם באותה שבת. ואחר שירת הזמר 'י-ה ריבון' על ידי ה"אהבת ישראל" בהתעוררות גדולה ועצומה, לא יכול היה לישון כל אותו הלילה מרוב התרגשות. וכך היו שחים חסידים יודעי דבר שבעת שהיה ה"אהבת ישראל" מזמר 'י-ה ריבון' היה פועל ישועות עבור כלל ישראל.

סיפר הרה"ח ר' שמעלקע פינטער ז"ל שפעם אחת השתתף בשולחנו של ה"אהבת ישראל" בליל שב"ק כשהיה בווינה שבאוסטריה בה רבו המשכילים והמתבוללים. והנה במהלך הטיש הבחין (ר' שמעלקע) בשני בחורים מתבוללים שבאו להשתתף בשולחנו של ה"אהבת ישראל". כשהגיע רבנו לזמר 'י-ה ריבון' והחל לזמרו בהתעוררות ובבכיות, שמע לפתע את אחד הבחורים הללו לוחש באימה לחברו, "בוא נסתלק מפה מיד כי אם לא סופנו שנשאר כאן...".

מסופר, כי בעת מלחמת העולם הראשונה באו לשולחנו של ה"אהבת ישראל" קבוצת בחורים שהיו אמורים להתגייס לצבא באותם ימים, לשבות בצל רבנו טרם גיוסם. בליל שב"ק כשהגיע

רבנו לזמר 'י-ה ריבון' קרא רבנו לכל אותם בחורים, וסידר אותם בשורה ישרה כחיילים ובהגיע לקטע 'פרוק ית ענך' חזר עליו שוב ושוב בהתרגשות ובתחנונים עשרות פעמים. לאחר הטיש הופתעו כל הבחורים לשמוע איש מפי רעהו כי בעת שירתו של ה"אהבת ישראל" ובעת שחזר על המילים 'פרוק ית ענך', נפל עליהם מורא ופחד גדול עד שכל גופם רעד. רק אחד מכל הקבוצה היה חסר באותו מעמד מפני שהלך לישון באכסנייתו בתום 'השולחן הראשון' מיד אחרי ברכת המזון. כעבור ימים מספר נודע כי כל אותם בחורים שוחררו מהצבא מלבד אותו בחור שהלך לישון שגויס לצבא.

כאן המקום להודות לידידנו היקרים, בעלי המנגנים מבית וויז'ניץ, הרב ישראל האס שיחי' מוויז'ניץ קאימישע, הרב משה מנחם ווייס שיחי', הרב יוסף פולק שיחי', על עזרתם בהכנת המאמר.

#3

י"ט נסלו חג הגאולה - ניגון "פדה בשלום נפשי"

עומדים אנחנו ימים ספורים ל"חג הגאולה" של האדה"ז בעל התניא והשו"ע ומייסד תנועת חב"ד זיע"א. יום בו שוחרר ממאסרו ברוסיה, אשר כידוע באשמת מרידה וסיוע כלכלי לאויב הטורקי. מקורה של אשמת השווא היה תמיכה שנהג לגייס עבור עניי ארץ ישראל, שהייתה אז תחת שלטון טורקי. ומסופר שבעת המאסר התגלו אל אדה"ז רבו המגיד ממעזריטש זיע"א, מלווה ברבו מייסד החסידות מרן הבעש"ט הק' זיע"א. והם גילו לו שהאשמה באה כתוצאה מקטרוג שהתעורר בשמיים על הגילוי הנרחב של תורת החסידות, שבמקורה נשגבה מבית אנוש. אדה"ז נועץ בהם האם עליו להפסיק ללמד חסידות. השניים השיבו, שלא יפסיק אלא אף יוסיף ללמד יותר. קדושתו וחכמתו של האדה"ז עמדה לו, כאשר החוקר, שר בכיר בממשלת רוסיה, זיהה במבט הראשון בפניו הקדושות של אדה"ז, שלפניו עומד איש קדוש, מורם מעם, כידוע. ואף מלך רוסיה בכבודו ובעצמו, כששמע על כך מהשר הבכיר החוקר הנ"ל, בא מחופש כחוקר פשוט אל האדה"ז, שזיהה אותו מיד ובירך בשם ומלכות ברכת שחלק מכבודו לבשר ודם. מלך רוסיה ושריו הבינו שרק מחמת קנאה טפלו אשמת שווא ובגמר ההליך המשפטי זיכו את האדה"ז. עם שחרורו של אדה"ז מהמאסר, כתב מכתבים אל מחותנו הרה"ק מבארדיצ'וב זיע"א ואל הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבוז' זיע"א, הודיעם מנפלאות השי"ת עמו ועמהם כי לא עליו לבד היה המלחמה כ"א על תורת הבעל שם טוב נ"ע ותלמידיו ותלמידי תלמידיו.

במכתבו הנ"ל כותב אדה"ז: "כשקריתי בס' תהלים בפסוק פדה בשלום נפשי, קודם שהתחלתי פסוק שלאחריו פסוק שלאחריו,

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

#4

י"ט כסלו חג הגאולה - ניגון ד' בבוח

המאמר שלפניכם מבוסס על מאמרו של ידידנו הרב לייב לייבמן שיחי' ועל מאמרו של ידידנו הרב פנחס ביכלר שיחי', ראש ומנהל מקהלת "מלכות" המפורסמת, שהתפרסם בשעתו ב"המבשר"

הנגינה בתורת חב"ד

"...בעוד שהבעש"ט הטיל בו נשמת רוח חיים - בא אדמו"ר הזקן והעמיק אותו וגילה לרבים הפנימיות שבנשמת הניגון!" כך כותבים רושמי הרשימות החב"דיים במבוא רב-התוכן לספר הניגונים' החב"די, כשהם מעלים על נס את נגינתו של אבי השושלת - אדמו"ר הזקן בעל התניא זי"ע, "ומכאן נשתזרה נימה חדשה בהנגינה החסידית, זוהי הנימה החב"דית, שהיא עמוקה ואצילית יותר מכל אחיותיה בנגינת החסידים..."

מתוך ים צלילי הנגינה החסידית לדורותיה, קובעת ברכה לעצמה הנגינה החב"דית רבת הפאר וההוד, טעונת העומק, הגעגועים והשמחה, אשר אין שני לה בתחומה ובצביונה. יותר מכל חצר אחרת הצליחה חב"ד להשריש אל תוך רפרטואר ניגוני העם, נכסי צאן ברזל מתוך אוצרותיה הבלתי נדלים. עשרות ואולי מאות ניגוני רגש וכיסופים לצד ניגוני ריקוד סוחפים הפכו לחלק בלתי נפרד מזמרת העם היהודי כולו; מניגונים ללא מילים ועד ניגונים המכילים טקסטים ברוסית ובצרפתית; מתנועות משתפכות נטולות מקצב המעוררות בכי וגעגועים ועד שירי לכת קצביים האופייניים יותר לארמונות הקיסרות האירופאים. והמדהים והמפליא יותר מכל, היא העובדה שעל כל אחד ואחד מבין אותם מאות ניגונים חב"דיים - למרות השוני במקצב, במבנה או בסגנון ולמרות מגוון המלחינים הגדול והתקופות השונות בהן הם חוברו - מוטבע אותו חותם חב"די המעיד עליו כמאה עדים כי ניגון זה "חב"דצקער' ניגון" הוא!

את אבני היסוד לעולם הצלילים החב"די השתית רבנו בעל התניא זי"ע, אשר כאמור, כפי שמתארים החסידים החב"דיים, אחר שהבעש"ט זי"ע הטיל רוח חיים בניגון היהודי - בא הוא וגילה ברבים את הפנימיות שבנשמתו. "הלשון היא קולמוס הלב והניגון הוא קולמוס הנפש", שח רבנו בעל התניא, ולימים היה

יצאתי בשלום מה' שלום". החסידים הלחינו שיר על פסוקים אלו, אותו שרים בי"ט כסלו. יש אומרים שהשיר הולחן על ידי חסידי האדמו"ר האמצעי, ויש אומרים שהוא הולחן מאוחר יותר. תחילת הניגון הוא בתנועה רגשית והתעמקות בעוצם הנס ובשירת הוידה להקב"ה, כשלבסוף בפסוק "ואני אבטח בכך" עולה השיר לתנועה של שמחה גדולה עד לריקוד ממש. וזה אחד מרגעי השיא בחגיגות י"ט כסלו, כפי שתשמעו כאן הקלטה מאחת השנים בי"ט כסלו אצל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע"א (03-01), והקלטה נוספת (03-02) מחגיגת בהתוועדות י"ט כסלו תשע"ו בכפר חב"ד, בעיבוד וניצוח מוסיקלי מרהיב ע"י ר' משה מרדכי מונה רוזנבלום הי"ו עם מקהלת חסידי חב"ד והסולן ר' נמואל הרוש. וכפי שתשמעו, החסידים נסחפים בהתלהבות בשירת 'ואני אבטח בכך' שלא נפסק למשך דקות ארוכות.

כמו כן ישירו אותו בי"ב תמוז, יום גאולת אדמו"ר הריי"צ זי"ע"א יום י"ב תמוז, וביום י' כסלו, יום בו יצא דער מיטעלער רבי זי"ע"א ממאסרו, על פי ביאורו של האדמו"ר מליובאוויטש זי"ע"א, ששרים שיר זה, כי ידוע שבעת צרה אומרים הרביים תהלים על פי ימות השבוע ולא רק על פי ימות החודש, ולכן בי"ט כסלו תקנ"ט, וכמו כן בי"ב תמוז תרפ"ז, שניהם חלו ביום שלישי בשבוע, ולכן נמצא שאמרו קאפי' נ"ה ביום שחרור ממאסרם. וכמו כן ביום י' כסלו שביום זה אומרים את פרק נ"ה על פי הסדר המחולק לימות החודש.

(ברוך שאמר, פסוקי דזמרה, קריאת שמע וברכותיה ותפילת שמונה עשרה).

במילים אחרות, ניתן לראות את הניגון כ"סולם" דרכו עולים מדרגה לדרגה, כפי שנשמע גם במבנה המוזיקלי של הניגון שעולה בכל בבא לטונים גבוהים יותר. הניגון אם כן מעניק לאדם את היכולת להתרומם לדרגות הרוחניות הנעלות ביותר.

סגולותיו המיוחדות של הניגון

רבות נאמר ונכתב על סגולותיו המיוחדות של הניגון. לניגון ארבעה בתים - בבות, שלכל אחד מהם כוונות מיוחדות. לכל אחד מהם תפקיד מיוחד וכח מיוחד משלו, אמרו צדיקי השושלת, אשר פועל על נפש האדם בעת שירתו. "אבי (הרש"ב מליובאוויטש זי"ע) אמר", שח פעם כ"ק אדמו"ר הריי"צ מליובאוויטש זי"ע, "שהרבי מהר"ש אמר: 'בשעה ששרים את ניגונו של רבנו הזקן בן ארבעת הבבות, הוא זמן מוכשר לתשובה, שכן עת רצון אז למעלה, וחסידי יודעים מה פירוש עת רצון...'"

עוד התבטא פעם אחרת: "בידינו הבטחה שכאשר ינגנו את הניגון מתי שיהיה והיכן שיהיה, ישמע זאת הרבי (בעל התניא) וירגיש, באיזה מדרגות גבוהות שרק יהיה!". ועוד אמר בהזדמנות נוספת: "כשרים ניגון זה בהתעוררות פנימית, זהו הזמן המוכשר לתשובה ולהתקשרות, וכאשר שרים את הניגון בטהרת הלב, אחרי 'תרומת הדשן' אמיתי בהעבודה של תיקון חצות, אחרי קריאת שמע שעל המיטה אמיתית ותפילה עמוקה מתוך יגיעה רבה - יכולים לפעול ישועה פרטית בבני וחי'!"

אך למרות הכוונות הטמירות הטמונות בניגון, התבטא פעם: "אין אנו יודעים כל הכוונה שבניגון זה, ומשום כן צריכים לשיר אותו בפשיטות, והש"ת יעזור. העיקר הוא לשיר אותו בלי כוונה פרטית, כי אם בפשיטות ותמימות, שכן כוונה הרי תלויה באופן ואיכות כוונתו, לכן טוב יותר לשיר ניגון זה בפשיטות ותמימות..."

כ"ק מרן אדמו"ר מליובאוויטש היה מדגיש בכל פעם שהורה לזמר את הניגון הזה בהתוועדות ויומא דפגרא "לנגנו במתינות גדולה וברצינות עמוקה והבבא הרביעית לחזור אותה ג' פעמים". עוד אמר: שעת שירת ניגון ארבע הבבות היא עת רצון למעלה, ועל כן הוא זמן המוכשר לתשובה.

תיאור מרתק מופיע על חופה בה השתתף הרבי הצמח צדק - נכדו של אדמו"ר הזקן, בה הוא אמר תחת החופה: נאמר בתלמוד כי כאשר אדם אומר שמועה (דבר תורה) בשם אומרה, "יהא רואה את בעל השמועה (המחבר) כאילו עומד לנגדו", הוא צריך לראות, ואכן יראה, את בעל השמועה! הדברים אמורים הן כאשר חוזרים על דבר תורה, סיפור או ניגון מ"בעל השמועה". הסבא - כ"ק אדמו"ר הזקן - סידר את

המשפט לאחד המפורסמים ביותר בעולם החסידות שנפוצו ממשינתו הזכה.

ידוע שאדה"ז חיבר עשרה ניגונים. מהם מלאי שפיכות הנפש; אחרים מלהיבי לב. יש בהם ניגונים שהם יצירות מוזיקליות ארוכות, אחרות כוללות כמה שורות בודדות המכונות בשם "תנועה". נאמר כי את עשרת הניגונים סידר אדמו"ר הזקן על פי הסדר של הספירות האלוניות ועולמות אבי"ע.

ניגון הניגונים

הניגון האחד והמיוחד מתוך עשרת הניגונים, של אדמו"ר הזקן, הרי הוא ניגון בעל ארבע הבבות, המכונה גם בשם "ניגון הרב" (בדומה לכינוי שהוענק לספריו "סידור הרב" או "שולחן ערוך הרב"). הוא הניגון המפורסם בכל תפוצות ישראל - ד' בבות. הניגון המרטיט ובוקע הלבבות, היה לנכס צאן ברזל בקרב כל שכבות העם ומושר תמיד בחרדת קודש ברגעי התעלות ובשעות נעלות יותר. בחצרות רבות אף מחוצה לחב"ד הוא גם מושמע בסילודין בעת החופה, וכמובן בחב"ד משמש הוא כניגון החופה. אין צורך להכביר במילים אודות טיבו של הניגון המוכר לכולנו. זה מכבר הוא היה לסמל של ניגון דביקות והתעוררות רם מעלה, גם הרחק מגבולותיה של חב"ד, כאשר הוא מושר ברגשי התעוררות וכיסופים בכל היכלי התורה והחסידות בארץ ובתפוצות. והנה כאן לפניכם הקלטה (04-01) משירת הניגון בהתוועדות י"ט כסלו שנת תשד"ם אצל כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש. והנה גם הקלטה (04-02) מנגינת הניגון בדיוק נפלא ובטו"ד על ידי להקת עלי עשור, מהאלבום "אזכרה נגינתי בלילה".

קולמוסים רבים נשתברו בחב"ד לדמותו ומעלתו של הניגון. אדמו"רי חב"ד לדורותיהם הרבו בדברים נשגבים אודות עומק הניגון, סגולתו ופירושו. חסידי חב"ד הקפידו עקב כך מאז ועד היום, שלא לשיר אותו אלא בהזדמנויות מיוחדות וקבועות, כמו בנעילת החג של שלש רגלים, בימי הרחמים והסליחות של חודש אלול והימים הנוראים, ב"ט כסלו - יום ההצלה של בעל התניא, במעמד החופה ובזמנים דומים.

את הניגון החל בעל התניא לחבר בהיותו אצל רבו המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע וסיימו לאחר שהתמנה לרבי.

ביאורו של הניגון

כאמור אדמו"רי חב"ד לדורותיהם הקדישו ביאורים רבים לסודו של הניגון. הם הסבירו כי הניגון בנוי מארבע "בבות", או חלקים. אותם ארבעה חלקים מקבילים לארבע העולמות המתוארים בספרי הקבלה (אצילות, בריאה, יצירה ועשיה), לארבע האותיות שבשם הוי', לארבעת הדרגות בנשמה (נפש, רוח, נשמה, חיה) ולארבעת השליבות של סולם התפילה

בתור יחליפו והמוח האנושי אינו מסוגל לקלוט כ"כ מהר והרבה.

לעומת זאת, בעבר כאשר מאן דהוא רכש לו "קלטת" "קסטת" "טעיפס" וכל שום דילהון. הרי שהיה מקשיב לזה במלוא תשומת הלב ולומד את הניגונים. עולם הנגינה החסידית חב הכרת הטוב למנצח ר' משה מרדכי מונה רוננבלום שיחי, כי כל מה שלקח לידי, השכיל להוציא בטעם טוב ונכון, אדמורי"ם ובעלי מנגנים מכל חצרות החסידות, סמכו ידיהם עליו, כי חזקתו הוכיח עליו, שכל מה שיוצא מתח"י הוא בתכלית השלימות. (לכותב השורות הזדמן להיפגש עם ר' משה מרדכי מונה רוננבלום בזיץ מיוחד שהתקיים בביתו של ידידנו היקר הרה"ח ר' ישראל ריגל הי"ו בחנוכה בשנה שעל"ט, ר' מונה ישב עם האקורדיון בידי, ובמשך כארבע שעות רצופות, שפך ניגונים ושירים, מכל חצרות החסידות, התחילו עם גור, עברו לחב"ד, לויז'ניץ, סקולען ועוד פנינים יקרים. - הרגשנו כמו באטמוספירה אחרת, תענוג עילאי היה זה לשבת ולשיר עם המנצח האגדי הזה).

האלבום הזה "נעימות חב"ד 1", נהפך בשעתו לנכס צאן ברזל, רבים נחשפו אז לראשונה לניגון הקדוש הזה במלוא הדרו והחלו לשוררו כדבעי.

#5

ניגון היחידות לר' שלמה צ'אניקער

והשתא אדאתינא להכי נזכיר ניגון נוסף שכלל ישראל נחשף אליו בשעתו לפני כשלושים וחמש שנים, בזכות מעשה ידי של ידידנו ר' משה מרדכי מונה רוננבלום, באלבום הנפלא הנ"ל "נעימות חב"ד 1" הוא ניגון התעוררות ודביקות בשם "ניגון יחידות", והניגון מושר ומוכר כיום בכל חצרות הקודש. (05-01) שכאמור זכה ונהפך לנחלת כלל ישראל ומושר בכל חצ"ק, עד שכיום הרבה לא יודעים שמקורו בליובאוויטש.

זה ניגון נפלא מאוד שחובר ע"י החסיד ר' שלמה צ'אניקער ע"ה. מחסידי אדה"ז ובעל מנגן בכינור. ובספר "בית רבי" כתוב אודותיו, שהיה "בעל מנגן גדול, ובנגנו בכינור היה נמס לב השומע, וניגוניו מפורסמים בעולם". ומסופר שפעם אחת נתקבצו לליאזנע הרבה חסידים, וביקשו את אדמו"ר הזקן לומר דא"ח. אדמו"ר הזקן שלח את משרתו להודיע להם, שלא יאמר דא"ח. כדי להפיג את צערם, נתקבצו החסידים בבית החיצון של אדמו"ר, החסיד ר' שלמה מצ'אשניק לקח כינור וניגן ניגונים השובים את הלב. פתאום פתח אדמו"ר הזקן את הדלת, התיישב, ואמר תורה על הפסוק: "ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ד'".

וסיפור דומה מובא גם על אביו של ר' שלמה, בספר "בית רבי" שגם הוא היה חסיד בעל מנגן, כדלהלן: הרה"ח המפורסם ר' ישראל זלה"ה מדוברובנא מחסידי רבינו (הזקן) היה מנגן גדול בכלי זמר, והיה מנגן אצל רבינו. ושמענו מאחד מנכדיו (ר' ישראל יפה) שעל החתונה דו'לאבין (החתונה הגדולה של בת האדמו"ר האמצעי עם נכד הרה"ק מבארדיצ'וב זיע"א, שמחמת

הניגון בארבע בבות כנגד ארבעה עולמות אצילות, בריאה, יצירה, עשייה. על כן הבבא הרביעית, המכוונת כנגד עולם האצילות, אין לה סוף, וסופו של הניגון חוזר אל הבבא הראשונה, המכוונת כנגד עולם העשייה.

כשהוא סיים לדבר, החל הרבי הצמח צדק לנגן את ניגון ד' בבות בדביקות גדולה. הילדים הצטרפו אל הניגון, וכל הקהל השתפך בדמעות של תשובה. אדמו"ר המהר"ש סיפר, שכאשר ניגנו אז את הניגון, כולם עמדו בהתעוררות גדולה וכל אחד הסתובב לראות אם אכן הרבי - אדמו"ר הזקן - עומד לידו. כשהרבי סיפר על הדברים הוא ציין: מי שזכה - ראה, ומי שלא זכה - לא ראה.

אדמו"ר הריי"צ התבטא על ניגונו של אדמו"ר הזקן, שהוא 'יחידות' אצל אדמו"ר הזקן. זהו זמן שאפשר לבקש בקשות. לאחר יחידות יש לקחת קצת משקה, ולנגן ניגון שמח.

דיוקו של ניגון

הקפדה יתירה הקפידו בחב"ד לשורר את הניגון כתיקונו ולא לשנות מסדר הבבות-הפאלן, הבנויים כנגד שם הוי"ה וכנגד ארבע עולמות, כנ"ל, ושרים כל בבא פעמיים, כי כל בבא בנוי מתנועה כפולה, וביחד יתקבל ארבע כפול ארבע וכנ"ל, והקשיבו כאן (04-02) לשירת הניגון הקדוש הזה אצל כ"ק האדמו"ר מליובאוויטש זיע"א בהתוועדות י"ט כסלו שנת תשד"ם.

אך בעבר עד לפני שלושים ארבעים שנה, אם כי הניגון הקדוש הזה היה נפוץ ומושר גם בחצרות החסידות האחרות (די פוילישע חסידים" כפי שמכנים בחב"ד את שאר חצרות החסידות), אך לא היו מדייקים לנגנו כנ"ל, אלא היו שרים את הפאל הראשון ומיד אח"כ הפאל השלישי והפאל הגבוה, (כפי הסדר של שאר ניגוני התעוררות, הבנויים בד"כ משלושה פאלים, פאל הראשון, פאל שני שחוזר על עצמו ופאל שלישי-פאל גבוה האמצעי). עד שבא המנצח והגאון המוזיקלי הר"ר משה מרדכי מונה רוננבלום שיחי, והוציא לפני כשלושים וחמש שנים, את האלבום המפורסם "נעימות חב"ד 1" והיטיב לבטא את הניגון בשיא הפאר והיופי, בדיוק נפלא, מבלי להחסיר תו, וגם מבלי להוסיף תו, דהיינו שגם העיבוד המוסיקלי סביב הניגון נעשה בטוב טעם ודעת. באופן שיוקלט היטב בלב השומעים, שישמעו ויבינו את הניגון במלוא דיוקו. כפי שתוכלו לשמוע כאן (04-03).

וידגש ההבדל בין פעם להיום, משום שלא כמו בזמנינו אנו, שכל אחד יש לו בהישג ידוע או באמתחתו, מאות או אלפי ניגונים מכל חצרות החסידות ולכל אפשר יחפץ יקשיב וילמוד. וגם אם אין לו, הרי שכיום בעידן הגלובליזציה והמהפכה הטכנולוגית, כל אחד נחשף בקלות לכל הניגונים דרך כל מיני אמצעים טכנולוגיים, וכל ניגון שיוצא היום, מיד מופץ ומגיע תוך דקות ספורות לרבות אלפי אנשים מקצה העולם ועד קצהו. וגם אלו שאין להם גישה לאמצעים האלקטרוניים האלוטטיים, יעתיקו בקלות ממכשיר אחד למשנהו והכל קורה במהירות הבזק, אך דא עקא שאליה וקוף בה, ברבות הניגונים המופצים והזמינים לכל מאן דבעי ובכל עת. קהו החושים וההרגשים, כלעומת שבא כן ילך. עד שאתה נחשף לניגון אחד, הבא

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

של רבבות אלפי חסידי סאטמאר ושלומי אמוני ישראל, מכוחו של אותו צדיק. - שיא ההתרגשות יגיע כאשר יפצחו הקהל בשירת הניגון "בך בטחו" כפי שתשמעו כאן (07-01).

כי כפי אשר יסופר מדור לדור, בשם המשב"ק הרה"ח ר' יוסף אשכנזי ז"ל, שבעת שנסע האדמו"ר עם הרכבת מגרמניה לשווייץ, הוכרחו לרדת במעבר הגבול בין גרמניה לשווייץ, וכמעט אבדה תקוותם והיו אז בסכנה נוראה, כאשר הנאצים ימש"ו רצו לחזור בהם מהסכמתם לשחרר את נוסעי הרכבת. אז שמע הגבאי הנאמן ר' יוסל את הרבי שמפזם לעצמו את הפסוק "בך בטחו" בניגון ישן שהיה מושר בעבר על "כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך". - ישנם עוד שזוכרים את הניגון על כה אמר ה', אך כיום הניגון נהפך לשירת ההמנון של יום ההצלה של האדמו"ר מסאטמאר זיע"א, על הפסוק "בך בטחו".

#8

כ"א נסלו "יום ההצלה" - ניגון חסדי ה'

ניגון נוסף המושר בהתלהבות בחגיגות יום ההצלה של האדמו"ר מסאטמאר זיע"א, הוא הניגון המפורסם "חסדי ה'" של האדמו"ר הנועם אליעזר מסקולען זצ"ל, שהלחינו באחת השנים כשהשתתף בחגיגת יום ההצלה של האדמו"ר מסאטמאר.

כאן בחרנו להביא לפניכם הקלטה (08-01) של שירת הניגון בסעודת הודאה בסקולען, על שחרורו מגלות הקומוניסטים. המתקיימת מידי שנה במוצאי שבת נחמו. בכדי שתשמעו את הדיוק, כפי שמדייקים בסקולען במילים כי לא כלו, שהדיוק נופל על "כי לא" ולא על "כלו" כפי שרגילים לשיר.

#9

"דעם רעבינ'ס ניגון"

ניגון ממקומך בסאטמאר, ניגון רוסטוב חב"ד

ומעניין לעניין, מובא בספר "מושיען של ישראל" שי"ל ע"י הרה"ח ר' שלמה יעקב געלבמאן ע"ה, שבאחד מימי הרגלים

המרחק הרב בין ליאדי לבארדיצ'וב התקיימה בעיר ז'לאבין והשתתפו בה אלפי חסידים ובראשם צדיקים ורבנים מפורסמים) היה גם הוא מהמנגנים, ואחר סעודת החופה שהלכו החסידים לנוח מעט ורבינו נכנס לחדרו, נשאר הוא אצל פתח רבינו והתחיל לנגן על הכנור, לפתע פתח רבינו את הדלת והכניסו לחדרו, והיה מנגן שם עד שהתחיל רבינו לומר דברי חסידות על פסוק "ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ה' כו'". וכששמע המשרת שרבינו אומר דברי חסידות, רץ אל האכסניות והקיץ את החסידים ותיכף נתקבצו כולם, ורבינו אמר דברי חסידות עד השעה השביעית בבוקר!

הניגון דגן רשום בספר הניגונים, ניגון רט"ז, כדלהלן: כשחסיד חבד"י מתכוון להכנס לרבו ל"יחידות" לגלות לפניו מכאובי נפשו הרוחניים, ולבקש מהרבי עצה ותושי' בדרכי עבודת ה' - הרי כהכנה לזה מיטתה ומתקדש ועורך חשבון נפש נוקב ממעמדו ומצבו הרוחני ומתעורר מנקודת לבו לתשובה, לצאת מחילוניותו היום-יומית ולהתרומם לחיים רוחניים עילאיים. תוך כדי התעמקות המחשבה בעניינים אלה מתפרץ מלבו ניגון רגשי הנותן ביטוי למצב נפשו. ניגון כזה נקרא בפי החסידים "ניגון של יחידות". הניגון הנרשם כאן מיוחס להחסיד הנודע ר' שלמה צ'אניקער, מהחסידים המפורסמים בדורות הקודמים, שה' נוהג לשיר את הניגון הזה בינו לבין עצמו לפני כניסתו ליחידות לרבו. - נרשם מפי ר' אלי' ריבקיין מכפר חב"ד, שקבלו מסבו הרה"ח ר' מנחם צבי ריבקיין ז"ל, רב בקובליץ ומנשטער, שהיה נכדו של המחבר ר' שלמה צ'אניקער. - כאן (05-02) תשמעו את הניגון מפי ר' דוד הורביץ שיחי', ששר את הניגון מתוך התווים של ספר הניגונים.

#6

ניגון יציאה מיחידות לר' שלמה צ'אניקער

והא לכם ניגון נוסף מהחסיד ר' שלמה צ'אניקער, המובא באלבום הנפלא הנ"ל "נעימות חב"ד 1" כהמשך לניגון יחידות הנ"ל, ונקרא "ניגון יציאה מיחידות" (06-01) וגם הוא מהחסיד ר' שלמה צ'אניקער. וכפי שתשמעו, זהו שמח, המבטא בטחון וחדווה לחסיד שזכה להתברך מרבו.

#7

כ"א נסלו "יום ההצלה" - ניגון בך בטחו

ומגאולה לגאולה, ביום כ"א כסלו, חל יום ההצלה של מושיען של ישראל הרה"ק הדברי יואל מסאטמאר זיע"א. חסידי סאטמאר בכל מקומות מושבותיהם, יחגגו את היום הזה בשבח והודיה להקב"ה, על גודל הנס של "יום ההצלה", כי היה זה הצלה לדורות,

והניגון מושר גם בחצה"ק קרלין, בגרסה אחרת, בשבת החודש על "ארבעה ראשי שנים". הביאו לקרלין החסיד ר' משה מלמד ע"ה. והקשיבו כאן (09-03) להקלטה מר' משה מלמד, ששר את הניגון ומספר לפני כן שהניגון היה מושר, על "ארבעה ראשי שנים" בשולה"ט של הרבי זכרוננו לברכה.

#10

"אזכרה הגדול"

למן הדברי ישראל
ממודז"ץ זיע"א,
לרגל יומא דהילולא,
י"ג נסנו

ידוע ומפורסם ניגון ה"אזכרה" בעל 36 בבות למרן הדברי ישראל זיע"א, האדמו"ר הראשון בשושילתא קדישא דמודז"ץ. להלן בסוף הגיליון יובא "מגילת האזכרה" מאמר נרחב אודות הניגון הנורא הזה, במשך כמה זמן, מתי ובאיזה נסיבות נוראות נוצר הניגון הזה,

פרי עטו של הרה"ח ר' שלמה אברהם הי"ו, מחשובי חסידי מודז"ץ, שהואיל בטובו לפרסם מאמר חשוב ויקר ערך הזה, לטובת קוראי "עתיקין".

ולגופו של ניגון ראוי לציין, במיוחד לאלו שעדיין לא שמעו את הניגון, שאם מצפים אתם כאן לשמוע ניגון רגשי ומטלטל, כפי שתציירו בדמיונכם ניגון המתאים לפירוש המלות לסליחה הנוראה הזאת (כמו לדוגמא הניגון המפורסם "יודע בגוים" של ה"נועם אליעזר" מסקולען זצ"ל). הרי שמצפה לכם כאן חידוש. כי ניגון "אזכרה הגדול" דנן בנוי לגמרי אחרת, וכאשר תקשיבו לצליליו ותנועותיו הניגון, תשכילו להבין שזהו ניגון מלא יישוב הדעת והתעמקות. כבר בהקדמה של הניגון, הארוכה והמסולסלת, מורגשת העמקות וכאילו עוברים לאטמוספירה אחרת, וכפי שיובא במגילת האזכרה להלן בשם מרן הנחלת דן זצ"ל שאת פתיחתו של הניגון חתם רבינו הס"ק בסלסולים קשים, שבכך הניח מנעול ובריה למען יכשלו זרים בגשתם אל הקודש לשיר את הניגון. ועצם הניגון מבטא רגשי רוע, התבוננות וערגה, עם תנועות המזעזעות את הלב, כמי שבא לתבוע שבל נשכח את ירושלים החריבה והשוממה. חציו של הניגון הולך על המילים הראשונות של הסליחה "אזכרה אלו" ואהמיה וגו",

שאחרי המלחמה, עוד בהיות האדמו"ר בארץ ישראל, ניגש האדמו"ר לעמוד ושר על "ממקומך" את "ניגון רוסטוב" המפורסם מליובאוויטש (שיש שמייחסים אותו בטעות לאדמו"ר הרש"ב ויש אף שמייחסים אותו בטעות לבעל התניא זיע"א). אח"כ בשעת הסעודה שח האדמו"ר לחסידי וסיפר שכאשר שהה בעת המלחמה בגיטו בעיר קלויזנבורג בחג השבועות שרו את הניגון הזה על ממקומך והיתה התעוררות גדולה בשירת הניגון הזה, וסיים האדמו"ר שרצון קודשו שישירו תמיד את הניגון הזה על ממקומך, בכדי לזכור את שביבי האור בהתעוררות שאחז את הקהל יושבי עמק הבכא בגטו בקלויזנבורג. ואכן הניגון מושר בכל עת ע"י חסידי סאטמאר, שאף קנו את זה בשינוי במקצת, עד שאנשים החשיבוהו בטעות כניגון שמקורו בסאטמאר ומכנים אותו בשם "די סאטמארער ממקומך".

וסיפר הרה"ח ר' יקותיאל הערש ווערצבערגער ע"ה, המלחין והבעל מנגן הנודע בממלכת סאטמאר, שהיה זה בחג השבועות שנת תש"ד, כאשר גלה הרבי מעירו סאטמאר לגטו בקלויזנבורג, ואתו עמו נסע באמבולנס האדמו"ר מביקסאד הגה"צ ר' אליעזר פיש זצ"ל הי"ד, ובחג השבועות התפללו יחדיו את התפלות. האדמו"ר מסאטמאר כיבד את האדמו"ר מביקסאד לגשת לעמוד לתפלת שחרית, אבל לא אבה לגשת, כיבד הרבי את חותנו הרה"ח ר' אהרן ווערצבערגער ז"ל, שו"ב בקלויזנבורג. הטיב ר' אהרן להתפלל "א" ווארעמער דאווענען", ועל "ממקומך" בקדושה שר את הניגון דנן, כפי שהוא מכנהו "א אלטער חבדצקער ניגון וואס שטאמט פון בעל התניא", אך כבר כתבנו שבטעות מייחסים אותו לבעל התניא. (הציטוט המלא הובא בשמו בספר "באילנא דחיי". צוויין שיש גרסאות נוספות לסיפור, היאך הניגון הגיע לאדמו"ר מסאטמאר בקלויזנבורג. בחרנו עתה להביא ציטוט מלא בשמו של ר' יקותיאל הערש ואם יהיה צורך נשלים אי"ה בגליונות הבאים).

והניגון נמצא בספר הניגונים של ליובאוויטש, ניגון פ"ד, ושם כתוב: "ניגון מראסטאוו הנקרא 'דעם רעבינס ניגון'. כ"ק האדמו"ר הרש"ב נ"ע, היה רגיל לנגן ניגון זה בש"ק וביו"ט ובכל יומא דפגרי, בעת היותו, בימי המלחמה העולמית הא' בשנות תרע"ו-תר"פ, (כאשר גלה מליובאוויטש ל)עיר ראסטאוו. הניגון מביא לידי התעוררות חשבון הנפש וגעגועים לאלקות". - מבהיל על הרעיון, איך שני הצדיקים נבג"מ זיע"א, כיוונו לדבר אחד, ושניהם זימרוהו בעת מלחמה כניגון התעוררות.

והנה לפניכם הניגון (09-01) כפי שהוא מושר בליובאוויטש ע"י ר' דוד הורביץ הי"ו, שהקליט את כל ספר הניגונים מתוך התווים.

והנה לפניכם גם הקלטה (09-02) של ילדי חמד דתלמוד תורה סאטמאר, המשוררים את הניגון, בניצוחו של הבעל מנגן, ידידנו החשוב הר"ר יואל וועבערמאן שיחי', בקבלת פנים בחתונה לנכדו של האדמו"ר המהרז"ל מסאטמאר שליט"א בביהמ"ד ראדני, בחודש אדר תשע"ז, וזאת לבקשתו המיוחדת של האדמו"ר, ללמד לילדי התשב"ר את הניגונים שהיו מושרים אצל האדמו"ר צוק"ל.

שיסופר להלן במגילת האזכרה, פרצה המלחמה בשעה שהדברי ישראל רצה לחזור לביתו מהניתוח על רגלו בברלין), וכפי המסופר נסע הדברי ישראל לעיירה ראדום, בדרך וגם בהגיעו לשם, ראה יהודים שמסתובבים מחוסרי בית בדרכי פולין האבלות ומחפשים קורת גג לראשם. ועלה בלבו ניגון על פרק "מזמור לדוד ה' רועי לא אחסר", וכינה אותו "הניגון למחוסרי בית". ניגון שבא לבטא את מחשבותיו של היהודי הנודד. וייחודיותו של ניגון זה, שכל תנועה בו מתחלת בכעין תנועה רגשית ומתחלף לתנועה של תקווה ושמחה, כפי שתשמעו.

והנה לפניכם (11-01) הניגון מפי הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל, מתוך האלבום המפורסם שלו "שבת מלכתא" מסדרת "מודז'ץ חי". הקשיבו לשירתו המיוחדת של ר' בן ציון ע"ה "מיטן גאנצן חיות און מיט די נשמה" האט אזוי דארף מען צו זינגען"

והניגון מושר רבות בחצה"ק מודז'ץ, והנה לפניכם הקלטה (11-02), משירת הניגון ע"י כ"ק אדמו"ר ממודז'ץ שליט"א, במעמד המצווה טאנץ בשמחת נישואי נכדו, זה עתה, בחודש מרחשון שעל"ט.

מתחיל בתנועות תחנונים וחוזר על עצמו שוב ושוב בתנועות עולות ויורדות, תנועות של תביעה וחזק, "בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלו' מושפלת..." בהמשכו עובר לתנועות חזק והתעלות: בהדגש מיוחד על המילים "ובכל זאת אנו לי-ה ועינינו לי-ה", שחוזר על עצמו שוב ושוב, עד שמסתיים בתנועות חזק, במעין מארש יפה.

וניגון זה נקרא "אזכרה הגדול" כי לפני כן חיבר הדברי ישראל ניגון אחר על "אזכרה", שקיבל את שמו "אזכרה הקטן" לעומת אחותו היצירה הגדולה והנפלאה הזאת.

לפניכם (10-01) ההקלטה המפורסמת של הרה"ח ר' בן ציון שנקר ז"ל, שהיה נוהג לשיר את הניגון מידי שנה, בסעודת ההילולא של מרן הדברי בשטיבל דחסידי מודז'ץ בפלטבוש. לאחרונה התגלתה (10-02) הקלטה מהרה"ח ר' דוד פרקוביץ ז"ל, הבעל מנגן המפורסם, חסיד מודז'ץ שעלה מפולין והתגורר בשארית ימיו בירושלים, בור סיד שזכה להנחיל ניגונים רבים שזכה לשמוע מהדברי ישראל, ובשירתו של ר' דוד ע"ה יש בו מן החידוש, כי הוא שר בסגנון אחר מרב"צ שנקר, דהיינו שהוא נותן פירוש אחר לניגון, הקשיבו ותבינו. אם כי לא שומעים בהקלטה את כל הניגון, כפי שתשמעו אותו בשלימותו מפי רב"צ לעיל.

#12

ניגון "מן המיצר"

למנן האמרי שאול זי"ע א"

ביום ט"ו כסלו יחול גם יומא דהילולא של בנו וממשיך דרכו של הדברי ישראל, מרן האמרי שאול. לפניכם ניגון 'מן המיצר' אותו חיבר האמרי שאול עם תחילת מלחמת העולם השנייה בזמן שברח מאוטבוצק לווילנא תחת רעש המטוסים ומטר הפצצות, וכפי שהעיד בנו ה"אמרי אש" (אמרי שאול ענייני זמרה ושירה): 'ובדרך תחת רעש האווירונים ומטר ההפצצות, כאשר המטוסים

זנקו למטה וקול ההתפוצצויות הרעיש עולמות, בין הפרקים עלו לו רע יונות נפלאים בחכמת הנגינה והזמרה, ואז חיבר את הניגון הענקי והנפלא 'מן המיצר' שיש בו מעין רעש מטוסים, ולפעמים עושה רושם כאילו התפוצצו פצצות בפועל.

ניגון זה אינו היחיד שחובר בזמן המלחמה ואמר (אמרי שאול ענייני זמרה ושמחה אות יד): 'הפצצות יוצרות שיטות חדשות

#11

ניגון "מחוסרי בית"

למנן הדברי ישראל זי"ע א"

ניגון למחוסרי הבית שחובר ע"י מרן הדברי ישראל בתקופת מלחמת העולם הראשונה, כאשר כל תושבי ערי המבצר של פולין חויבו לעבור לעיירות אחרות, כדי שעריהם ישמשו עבור החיילים. גם מרן הדברי ישראל היה בגלות מעירו מודז'ץ (וכפי

כ"ק אדמו"ר ממודז'ץ בשירת הניגון למחוסרי בית, בשמחת נישואי נכדו

קלאגסבאלד מצאנו מחסידי הרה"ק בעל דברי חיים מצאנו זי"ע ובילדותו אף זכה לחזות פניו וליהנות מאורו, למד בישיבת הרה"ק ר' שלמה מאבוב זי"ע בעיר ווישניצא והיה תלמיד חביב לרבו ואף לאחר חתונתו היה חביב ומקושר לרבו זה.

הסתופף בצל קדשו של הרה"ק בעל דברי יחזקאל משינאווא ואחר כך היה אדוק ומקושר לבנו הרה"ק בעל דברי שמחה מציעשינוב זי"ע והיה נוהג להתפלל לפני העמוד בימים נוראים בבית מדרשו, אחר פטירת רבו הקדוש מציעשינוב התקשר להרה"ק בעל דברי חנה מקאלאשיץ זי"ע הי"ד, הוא היה דמות של חסיד מופלג, תלמיד חכם וירא שמים מרבים, ניהן בקול ערב וכיבד את ה' מגורו בתפילתו ובנגינותיו היוצאים מן הלב, ונכנסים אל הלב,

באחד השנים בראש השנה, לפני התפילה, קרא הרה"ק מציעשינוב זי"ע לר' יעקב, ואמר לו "יעקב, מפני מה חושב אתה, כי בחרו בך להתפלל לפני העמוד, אם מפני שאתה תלמיד חכם ובן תורה, נמצאים כאן תלמידי חכמים גדולים ממך, אם מפני שאתה יחסן, יש כאן גדולים ממך, גם עשירים נכבדים מצינו גדולים ממך. אלא, דע לך, שהיום תוקעים בשופר. וכי השופר יש בו אחד מכל הדברים האמורים, חכם, יחסן, או עשיר. אלא מפני מה בחרו בו, רק משום שיש לו קול, גם אתה בחרו בך בשל קולך הנעים, לך להתפלל.... [מפי החסיד ר' הערשל קאלטער ז"ל מחסידי בית שינאווא- ציעשינוב מפשעווארסק-ירושלים].

סיפר כ"ק אדמו"ר הרה"ק ר' יעקב מפשעווארסק זצ"ל שפעם אחת שאל ר' יעקב'עלע שו"ב את רבו הרה"ק מקאלאשיץ זי"ע האם גם על ניגונים שחיבר שייך מאמר חז"ל ששפתותיו דובבות בקבר, וענה לו רבו, שזה תלוי איך נתחבר... דהיינו אם נתחבר לשם שמים.

סיפר בנו הרה"ח ר' משה ז"ל שבכל ?? היה מחבר ניגונים חדשים לכבוד יום טוב! ביתו היתה פתוח לרווחה והיו עניים מאוכלי שלחנו. המפורסמים ביותר מניגוניו הם, הניגון שנוהגים לזמר ולרקוד כליל שבת בחצרות באבוב על "תנו שבח" עוד מימי הרה"ק בעל קדושת ציון זצ"ל הי"ד, וניגון "עזרת אבותינו" שהיה בנו הרה"ח ר' יחזקאל ז"ל מזמר בחצרות הצדיקים לבית וויזניץ ואצל הרבי מטשערנאביל זצ"ל.

את בניו חניך על דרך שקיבל מרביותו הקדושים לבית שינאווא וציעשינוב, המפורסם מבין בניו הוא הרה"ח ר' יחזקאל שרגא ז"ל המפורסם בשם "ר' חזקל קלאגסבאלד" שנקרא על שם רבו הקדוש משינאווא זצ"ל ונימול על ברכי הרה"ק בעל דברי שמחה מציעשינוב זצ"ל והסתופף בצל הרה"ק מקאלאשיץ זצ"ל הי"ד והיה חותם חניוך בית אביו ורביותו הקדושים ניכר עליו כל ימיו גם בימי זקנה ושיבה [תקותינו לכתוב כמה קווים לדמות חסיד יקר זה ששימש כבעל תפילה בימים נוראים אצל הגאון מטשעבין ואחר כך יותר מעשרים שנה אצל הרה"ק ממאחניווקא זצ"ל. אשר כח הנגינה שלו הסתירה מעיני רבים את אישיות הדגולה החסידית והתורנית של "פארצייטישע קאלאשיצער חסיד" ועוד חזון למועד בעזה"ת]

ביצירת הניגונים. עוד אמר על זה בהזדמנות אחרת, כי זהו שיסד המשורר (זמר במוצאי מנוחה למוצש"ק) 'ידידים פליטי חרץ נגינתם יפצחו במרץ.

והנה לפניכם (12-01) הקלטה מהניגון מפי הבעל מנגן ידידנו הרה"ח ר' אברהם יעקב טיילור שיחי', באחד הזיצן שלנו, בביתו של ידידנו הרה"ח ר' אהרן לנדא, במסגרת הזיצן שלנו המתקיימות תמידין כסדרן בימי חוה"מ ולוקחים בו חלק בעלי מנגנים מכל חצרות החסידות.

#13

לכה דודי

הרה"ח ר' יעקב קלאגסבאלד ז"ל שו"ב קראסנא

הרב דוד מאיר רוס - מכון בשירי זמרה

בגיליון "עתיקין" 5 לחג השבועות שעל"ט, במדור "מפענח נעלמים" הובא ע"י הרב יאיר ויינשטוק (13-01) ניגון יפה על "לכה דודי" שהיה מושר על ידי הבעל מנגן החשוב הרה"ח ר' אהרן גרינצווייג זצ"ל, שהיה מכנה את הניגון "ניגון גאליצאי עתיק". והנה לפניכם הניגון היפה הלו (13-02), בגרסתו השלימה ופרטי מחברו.

ניגון זה אשר יפיה מכרזת על עצמה, נתחברה על לכה דודי על דרך שהיו רגילים לזמר בגאליציע, לכל חרוז תנועה בפני עצמה בשפת הנגינה המבטאת פירוש המלות של תיבות הזמר, ושוב פזמון על לכה דודי, כן חיבר ר' אביש מאיר ז"ל החזן של מרן הדברי חיים מצאנו זי"ע את ניגוניו על לכה דודי ובסגנון זה היו המשוררים שבאו אחריו רגילים לחבר את ניגוניהם על לכה דודי עד לחורבן גאליציע, ניגוני החסיד "ר' יעקב'עלע שוחט" היו מפורסמים ביותר בשעתו בגאליציע והיו רגילים וחביבים על הצדיקים ועל החסידים.

מצורף העתק ממכתב שנכתב על ידי אחד מנכדי ראפשיץ המפורסמים, עוד לפני המלחמה: "שכחתי להוסיף שבעיר קראס היה שוחט "יעקלע", היו מכנים אותו "יאקלע שוחט", שחיבר ניגוני שולחן ["טיש ניגונים"] וניגוני ריקוד רבים, שהושרו בכל חצרות בית ראפשיץ"

איך היה פאר עסן צוצונגען אז אין קראס אין געזען א שוחט, יעקלע
יעקלע שוחט ז האט מען אים געזען גערופן, העלכער האט פארמאסט א פן
טיש ניגונים און מאנץ גענולעד, העלכע פלעגן געזונטן ערן אין אלע
ראפשיצער הויפן.

מון הראוי לייחד כמה מילים לכבודו, החסיד ר' יעקב'עלע שו"ב מקראסנא נולד בערך בשנת תרל"א לאביו החסיד ר' משה

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

הרבות שהם סובלים מהצאר ניקולאי [הראשון] שלא חדל מלהציק לנתיניו היהודיים. פעם אחת יצא הרבי מחדרו וחיפש דבר מה, החסידים הרבים הביטו בפליאה מה המאורע שעומד להתרחש כאן. מבטו של הרבי נפל על אחד מהחסידים שהיה סוחר והתעתד לנסוע לפטרבורג הבירה, והגיע לרבי לקבל ברכת פרידה. ביקש ממנו הרבי שיביא לו מטבע רוסית, והחסיד שהיה לו בכיסו מטבע כזו שצורתו של הצאר היה חקוק עליה, הביא אותה לידי הרבי. הסתכל הרבי על הצורה ממושכות, והתחיל לפזם לעצמו ניגון לא מוכר, תוך שהוא דופק באצבעו על אפו של הצאר הניבט מהצורה. כך עמד הרבי ושר... ושר... עד שסיים לשיר את כל הניגון מתחילתו עד סופו, החזיר לחסיד את המטבע וברך אותו שייסע לחיים ולשלום. החסידים לא הבינו למה ירמזו מעשיו של הרבי, והי לפלא. כשהגיע החסיד הסוחר לפטרבורג, ראה בעיר המולה וסערה גדולה, הכל שחו אודות החדשות על התפגרותו של הצאר הרשע בפתע פתאום. בהמשך התקיימה הלוויה המלכותית ברחובות פטרבורג והגויים שרו בלוויה ניגון, אותו ניגון אשר שר הרבי בשעה שדפק על אפו של הצאר. בפעם הבאה שהגיע החסיד לקרלין הוא סיפר לרבי כי בלוויה שרו את הניגון הזה. אמר הרבי: הם שרו את זה בלוויה ואנו נשיר את זה על "ארוממך ה' כי דליתני".

ועל פי גירסא אחרת של זקני קרלין, אמר הבית אהרן לשני סוחרים לאחר שהתפגר הצאר, 'באבוד רשעים רינה', בודאי ישירו שם שיר חדש, וע"כ תלכו ללוויה של הצאר ותקשיבו לניגון שיזמרו שם ותביאו אותו לקרלין. כשהביאוהו לפניו, אמר שהוא טוב ל'ארוממך ה'".

מאותה שנה ועד היום, שרים את הניגון מידי שנה בחצה"ק קרלין על "ארוממך ה' כי דליתני" בהדלקת הנרות של זאת חנוכה, לזכר הנס במותו של ניקולאי - אותו הרג הרבי. (ניגון זה החליף את הניגון שהיו שרים שם עד אז על "ארומימך" בחנוכה, וזהו הניגון מושר עדיין בחצה"ק קרלין על "ארומימך" בחג הפורים, ובחצה"ק סלונים שרים ניגון זה על "מזמור שיר" בחנוכה, והלחינו המלחין המפורסם ר' יענקל טאליכאנער ע"ה).

הקשיבו כאן (14-02) לסיפור המלא, המושר בטוב טעם ודעת, ע"י ר' יום טוב ערליך ע"ה ותרוו נפשכם ברגש דקדושה, כהכנה נאותה ליומין דחנוכה הבעל"ט.

והנה גם הקלטה של הניגון (14-03) מושר ברגש, בחן וביופי על ידי ילדי תינוקות של בית רבן מחסידי קרלין סטולין.

#15

ניגוני שבת בגור

אליעזר מאיר חמניצקי

בגור הלחינו ניגונים כמעט באופן מוחלט לצורך התפילה בלבד, היה זה עיקרון שמאחוריו יש תפיסה כלשהי וגם מסר, וההלחנה הייתה לעת התאספות החסידים בנסיעה לגור ביו"ט או שבתות שכאלה וכהמלצת החידושי הרי"ם זלה"ה שירו לה' שיר חדש תהילתו בקהל חסידים

הרה"ח ר' יעק'עלע שוחט ז"ל נפטר ביום ש"ק ערב ר"ח אלול תרפ"ז בבית החולים בעיר קראקא ושם מנו"כ [בשבת ההיא ביקר אצלו אחיו החסיד המפורסם ר' אלחנן זאב קלאגסבאלד הי"ד שו"ב בעיר טשעבין שאף הוא היה מפורסם בשעתו ולדורות בחסידותו ועל הניגונים שחיבר שעדיין שפתותיו דובבות מדי שבת בשבתו].

מניגוני ר' יעק'עלע שנשמרו אחר המלחמה הושרו ונמסרו על ידי חסידי בית שינאווא וקאלאשיץ ביניהם נמנו, בניו החסידים ר' משה ור' יחזקאל ז"ל החסיד ר' יוסף [יאשע] שפירא ז"ל מקשאנוב-בני ברק, החסיד ר' יענק'עלע כ"ץ מטעשין-בני ברק, החסיד ר' יואל פריינד מאנטווערפן ועוד.

מצורף תמונה נדירה ממנו שקיבלנו מנכדו הגה"צ חו"פ ר' מענדל טוביאס מבני ברק שליט"א. [תשוח"ח לו גם על הסיפורים היקרים שמסר לנו]

#14

ניגון "ניקולאי פגר"

מושר על "משוך" בחצה"ק סלונים

/ ניגון "ארומימך" בחצה"ק קארלין

ניגון יפה ומלא רגש החודר כליות ולב, "שהעלוהו לקדושה" ומושר בחצה"ק "סלונים" על "משוך" בשבת קודש ובחצה"ק "קרלין" על "ארומימך", ביומין דחנוכה בעת הדלקת הנרות.

בחצה"ק סלונים (14-01) נקרא הניגון "ניקולאי פאג'ר" - ניקולאי המת. מכיוון שעפ"י המסורה המקובלת בחצה"ק סלונים, את הניגון הלז שמעו שני חסידים בלוויה של הצאר הצורך ניקולאי ימ"ש, שהיתה בפטרבורג. הרגישו החסידים שזהו ניגון שיש להעלותו לצד הקדושה, והביאוהו לבית מדרשה של סלונים.

גם בחצה"ק קרלין מקובל שהניגון מקורו בלוויית הצאר הצורך ימ"ש. כפי אשר מספר הבעל מנגן הבלתי נשכח הרה"ח ר' יום טוב ערליך ע"ה, באלבומו "רננו צדיקים" וכה הוא מספר: היה זה הצדיק הרה"ק הבית אהרן מקרלין זי"ע שהחסידים היו מגיעים אליו פעמים רבות להשיח לפניו את ליבם, על הצרות

ישראל דוד נייואנער הי"ו).

עדות תואמת ומקבילה לכך כתב גם הרה"ח ר' קלמן שטעקל ז"ל בספר אהבת קדומים.

כמסתבר על פי שניים עדים שניגון זה לוטש והושר לראשונה בשולח"ט אצל הרבי מויזניץ לבקשתו ורק לאחר מכן כמו חסיד אצל רבו טרח ר' יענקל לשבצו בתפילה אצל הרבי שלו (כהשערות אפשריות, יתכן גם שמיד בשעת הטיש הכין מתחילה את הניגון כצורת היום תאמצנו בגור במחשבה לעשות בו שימוש בהמשך בגור) כי ראה עצמו קודם כל חסיד ומלחין לצורך התפילות עם רבו ומהשפעתו ולא נטל עטרה של מלחין בפני עצמו, וכפי שהדגיש זאת במספר הזדמנויות, גם בראיון מסויים.

הניגון בויזניץ (15-01)

הניגון בגור שנת תשי"ט (15-02)

הניגון מעובד ע"י ר' יהודה סרברניק, מקהלת חזני ביהכ"נ הגדול תל אביב, בראשות נפתלי אונגר, הוקלט בצרפת שנת תש"כ, (ר' דוד ורדיגר שיבצו באלבום) (15-03) להלן עטיפת האלבום המקורי של אונגר.

ג.

ולניגון נוסף.

בגור. כאמור, הצטמצמה ההלחנה לתפילה בלבד, כך על פי רוב, וניגונים למילים אך נפוצו ללא המילים.

לכן, את שאר פרי יצירותיהם אם היו, יכלו המלחינים להלחין בנפרד, לא כניגוני גור רשמיים, בהם הידוע לנו הרה"ח ר' ישראל הלוי סבינר קורניק הי"ד, וכן כאן בארץ הרה"ח ר' שלמה וייצמן ז"ל, ויבלח"ט הרה"ח ר' מנחם אירנשטיין הי"ו.

הסופר הרה"ח ר' משה פראגר ז"ל במאמרו על החיים החרדיים בתוככי הגטו ציין והביא רשימה קצרה ומאלפת שנתגלתה בתוך ארכיון המחתרתי של גטו לודז' הנמצא ברשות "איווה" בניו יורק רשימה זו שנכתבה בידי מחבר אלמוני שחתם את שמו בראשי תיבות י.ב.א נושא את הכותרת "נגינה"

"פינה של נגינה חסידית הייתה בגטו, הייתה זו אצל חסידי גור רבי ישראל מסובין (סובינר) אחד הקומפוזיטורים החסידיים המקוריים ביותר אסף מסביבו מספר מנגנים חסידיים בנסותו להביע באמצעות הניגון את צערם של היהודים.

הוא שחיבר לפני תשעה באב את הקומפוזיציה של הקינות "אוי לו לאב שהגלה את בניו" וגם על הקינה "שאלי שרופה

לכן לא נוכל למצוא ניגון רשמי על מילים שלא שרו בתפילות מלבד ניגוני פיוט "א-ל אדון" ו"לכה דודי", הם היחידים שהולחנו בהיותם מצורפים לתפילה, לכן תמיד ייקראו שמות ניגונים אלו רק כשם התפילה שלמענה הולחנו, לא נמצא לניגוני גור שמות אחרים מהשמות שניתנו להם על שם התפילה שלמענה הולחנו, אין כל מקדש גור וכדו'.

מאידך, ניגוני התפילות נוגנו בכוונת מכוון בצורה מופשטת ואבסטרקטית כשהמילים לא עצם מעצמיו של הניגון מפי כל המקהלה

(ועדיין אין כמותם ובדומה להם בעוצמת ההלחנה הפרשנית, כלומר ההלחנה שהיא תוצאה מפירוש המילים בלבד ולא ההלחנה העומדת בפני עצמה ומנוצלת בדיעבד למילות התפילה, ואשר על כן אין כמותם בהטעמה ופרשנות המילים שנשמעו מפי הש"צ וכדו'),

הנגינה המופשטת מזיהוי הניגון כניגון מילים הייתה מכמה סיבות, והסיבה הפרקטית היא משום שבכך היו ניגונים אלו גם מצע משוחרר מאפשרות אחת ופלטפורמה נוחה לשבץ בהם את שאר הזמירות מלבד התפילה (זאת רק הסיבה הפרקטית)

ב.

כאמור, אין ניגון ישמחו במלכותך גור, זאת יודע כל קרוב לעולם הנגינה הגוראית, אבל ניגון היום תאמצנו תשי"ט של יענקל תלמוד, לדעת המקורות בחסידות ויזניץ, הורתו ולידתו בשולח"ט של כ"ק האמרי חיים מויזניץ זלה"ה.

ר' יענקל ועמו עוד חסידי גור כמו לא מעט מחסידי גור בתל אביב הקטנה דאז, שהיה בה כבוד הדדי רב בין כל הקהילות החרדים, היו עולים לא פעם לשולח"ט אצל האדמו"רים בתל אביב הרה"ק מבעלזא והרה"ק הדמשק אליעזר ואחריו האמרי חיים מויזניץ זצ"ל, ועוד, חסידי גור בתל אביב היו אז את רוב מניין ובניין אנ"ש החרדים בתל אביב, האמרי חיים כיבד את ר' יענקל לשיר זמירות שבת וניגוני גור מצאו חן מאוד בעיני הרבי זצ"ל, עד כדי כך היו פני הדברים - סיפר המנצח בויזניץ הרה"ח ר' בנימין הרטמן ז"ל - שבשעה שהיה צועד יענקל בליל שב"ק עם חבר מרעיו ביניהם יודעי נגן אל עבר בית מדרשו של האמרי חיים התלחשו הכל באירוניה "יענקל גייט פראווען טיש ביים וויזניצער רעביץ".....

וכה מסופר במקורות הניגונים דוויזניץ:

"זוכרני בשנת תשט"ז בליל שב"ק שובה בשולח"ט אצל כ"ק רבינו זי"ע, נכח בה הרה"ח ר' יעקב תלמוד ז"ל, והנה לאחר קידוש פנה רבינו זי"ע לר"י ואמר לו: 'חפץ הנני לעשות "עסק", שאל ר"י: 'איזה עסק?', השיב רבינו: 'עד סוף הטיש אני אחבר ניגון ואתה תחבר ניגון', נענה ר"י שמוכן לכך... והנה בצווייטען טיש' שר רבינו לראשונה הניגון 'הבן יקיר לי אפרים', ואח"ז שר ר"י ניגונו המפורסם על 'ישמחו'. ואכן במשך הטיש הבחנתי על ר' יעקב מתנועותיו שעוסק באמצע חיבור ניגון, ובהמשך שאלו רבינו זי"ע כמה פעמים אם הניגון כבר מוכן....! (הרה"ח ר' יעקב תלמוד ז"ל)

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

"כל מקדש שביעי"

הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה

ידועים ומפורסמים הם ניגוניו של הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה, ואין צורך להכביר במילים על האיש שהיה גדול מעתיקי השמועה ומנחילי הנגינה הקדושה העתיקה לדורות הבאים. ר' בן ציון הלחין כידוע מאות ניגונים, בסגנונות שונים, מיצירות כבדות משקל, בדרך שקיבל מרבו הגדול מרן האמרי שאול ממודוץ' זצ"ל, מארשים, וואלסים, געשמאקע ניגוני חזוק (דמיתקרי קומזיץ) וניגוני שמחה וריקוד, אשר רבים מהם ידועים ומפורסמים.

שונה לגמרי מכולם הוא ניגונו של ר' בן ציון ע"ה על "כל מקדש". שכן את הניגון הזה הלחין בהשראה מיוחדת, שמזכיר את האווירה הנעלה של שבת קודש, כל מילה בניגון מקבלת את היחס הראוי בהתאם לפירושה. אין ספק שניגון זה יוצא מן הכלל "מיט די שבת'דיגע ההרגשה" (ההרגשה השבתית), וראוי הוא לעלות על שולחן מלכים, שולחן השבת. כדאי לכל חובבי ומביני הנגינה ללמוד את הניגון הזה, שכן זה לא עוד ניגון. זהו "כל מקדש שביעי" מיט אלע פירושים.

במלאכת אומן, עובר ר' בן ציון מפאל אחד למשנהו, כאשר כל פאל משתנה בסגנונו עפ"י פירוש המלות. הפאל הראשון מתחיל בכעין הכרזה: "כל מקדש שביעי" שמסתיים עם "ברוך ה' אשר נתן מנוחה לעמו ישראל". ואז עובר לתנועה של דרישה והתעמקות: "דורשי ה' זרע אברהם אוהבו...", שמתעצם ביתר שאת במילים: "אוי זכרו, זכרו תורת משה...", וכשמגיע ל"משוך חסדך" עובר לתנועות של תפלה וזעקה וחוזר מיד לשבת'דיגע תנועות, במילים "נוטרי ליום השביעי", וכשמגיע למילים "ירווין מדשן ביתך" אפשר ממש להרגיש את הרוויה... ולקראת סיומו של הזמר "עזור לשובתים בשביעי" עובר לתנועות של שמחה ובטחון. הקשיבו ותבינו היאך כל מילה ומילה מקבלת את היחס הראוי, במיוחד בסוף היאך שהוא מסלסל ועולה ומושך "בחריש ובקציר עולמים".

והנה הוא לפניכם, בשתי הקלטות, הראשון (16-01) מרב"צ בעצמו, בעת שיושב בביתו ומקליט כשהוא את עצמו בפסנתרו

באש" וכפי שהוא עצמו אמר רצה לבטא את צערו על שריפת בתי הכנסת, הוא שכב חולה במיטתו והמשיך לשיר כשעיניו זולגות דמעות.

בכל שבת היו נכנסים אליו הבחורים מחסידי גור המשוררים שלו מלפני המלחמה איתם יחד הכין בעבר קומפוזיציות חדשות לקראת הימים הנוראים, בכל שנה הוא היה מכין קומפוזיציות חדשות לפי הפירוש הפשוט של התפילה "ונודה לך שיר חדש", הוא החל בקומפוזיציה חדשה על התפילה "שומע קול בכיות" ואמר "כי יסיים אותה בגן עדן" הוא נפטר לפני יום כיפור.... עד כאן ציטוט.

מספר יצירות זעום ביותר נותרו לפליטה מיצירותיו הנוספים של ר' ישראל, ניגון שבת אחד מהם הוא ישמחו במלכותך,

שמעתיו רבות מפי זקני החסידים שמסרו שבשטיבלך בכל פולין היה הניגון מורגל מאוד, וכד הווינא טליא, בלילות שבת קודש בשטיבל בתל אביב כאשר "העוילים" היה שב ללימודיו אחר הסעודה, כנהוג מקדמת דנא, ואז גם לעיתים ישבו לשעה קלה ללגימה וניגון ושטיקל שפת אמת, ובהשראה זו היו מפזמים ניגון זה בשמחה של חסידי פולין, וגילו ברעדה, שמחה שבלילות שבת קודש במצורף ליראה בהתאספות בשעה קדושה זו הייתה נשמעת כה עליזה עד אף קורטוב של היתול בקטעים העולצים ולצד לגימת ביסומי בשעות נמנומים של שבת, וכשנערך קידוש אחר מוסף היה נשמע בוטח ועוצמתי ומלא אמונה ושמחת חיים כדרכם, הצד השווה שביטא יראת שמים חסידית שורשית "שפת אמת אידן" היה לניגון בצורת שירתו מפיהם ריח קדומים הילת קדושה וגעגוע מימים עברו ובכך גם הציב תמרוך לצעירים שעמדו מסביב.

הקלטה ביתית פשוטה
בשביל הגליון (15-04)

הרה"ח ר' ישראל הלוי סובינר קורניק הי"ד

עוד בנושא ניגוני שבת בגור בפרקים אחרים אי"ה

A0527685289@gmail.com

על קורות
ומקורות הניגונים

זמירות יאמרו

ירושלים מאנשי הישוב הישן שהתלכדו סביב רבם ומנהיגם הנערץ הגר"ל מינצברג זצ"ל. נושא הנגינה תפס מקום של כבוד בקהילה מפורסמת זו, כאשר מנהיג הקהילה, עודד תמיד את בני הקהילה, לבחור את העידית שבעידית מהפארציטישע ניגונים, המלאים טעם ורגש קודש, שינעמו על לב שומעיהם, ובפרט צעיר הצאן שלא יתפתו אחר הנגינה המודרנית, הנבוכה והחלולה.

המלחין החשוב דנן ר' חיים צבי הי"ו, נבחר בבחירתו, בשנת תדש"ס, ע"י מנהיג הקהילה להקים חבורה של בעלי מנגנים, שיתכנסו פעמיים בשבוע וילמדו ניגונים "חדשים/ישנים" שיביאו ויאספו מחצרות הקודש והחסידות השונות, ואכן עד היום ידידיו ר' חיים צבי לא נס ליחו ושופע הוא ניגונים רבים שאצר בזכרוננו ורבים נהנים ממנו ונעזרים בו, כאשר יחפשו וירצו להיזכר בניגונים ישנים.

ואם בקהילה החשובה הזאת עסקינו, מהראוי להזכיר לשבח, את אחד המיוחדים שבחבראי קדישתא דא, הבעל מנגן ו"המבין הגדול" בנגינה, אשר פקיע שמ"ה בכל העולם כולו, כאחד המומחים בתחום הנגינה הישנה, רבים אשר נעזרים דרכו, יחידים או קהילות שפונים לעזרתו, הלא הוא ידידנו הוותיק, הרב יצחק פסח קלצקין הי"ו, שהוא זה שהקים ויסד את חבורתנו, חבורת המנגנים מהקהלות השונות המתאספים מידי פעם בארה"ק זה קרוב לעשרים שנה, וממנו צץ וקם גיליון "עתיקין" דנן.

ובשנים האחרונות ר' יצחק פסח הי"ו נושא בעול הנגינה בקהילה ואתו עמו המקהלה החשובה, תפקידו גם להטמיע ניגונים חדשים/ישנים, במיוחד לקראת הימים הנוראים, שבתות ורגלים ואירועים שונים בקהילה. - ואמנם ניכרת היטב מלאכתו הנאמנה של ידידנו ר' יצחק פסח בקהילה חשובה זו. כפי שיכול להעיד כותב השורות שהזדמן לו לאחרונה לשבת עם בעלי המנגנים מבני הקהילה החשובה הזו.

היודע. והשני (16-02) מתוך האלבום השני מסדרת "שבת במודו"ץ". ישנם שינויים בין שתי ההקלטות, שתייהם מפוארות, אך ההקלטה האישית של רב"צ נשמעת יותר אוטנטית מתוך הלב, כשרב"צ נותן דרור לתחושותיו ולהמיית לבו ואינו מוגבל עפ"י דרישות התזמורת וכו'.

#17

"מעין עולם הבא" -

הרה"ח ר' בן ציון שנקר ע"ה

והנה תנועה נוספת מרבי בן ציון שנקר, על "מעין עולם הבא". גם כאן רב"צ ע"ה מפליא לעשות בפירוש המלות, באופן ובסגנון של ניגון "כל מקדש" הנ"ל, הקשיבו (17-01) ותבינו.

#18

יצירה מיוחדת על לכה דודי

קהל עדת ירושלים (ישיבת המתמידים)

ניגון נאה על לכה דודי, מיט א שבת'דיגער הוד, יצירה בטעם של פעם, מאת הבעל מנגן הנודע מקהל עדת ירושלים (ישיבת המתמידים), ידידנו היקר הרה"ח ר' חיים צבי אייזנבך הי"ו. שהולחן לקראת שבת מיוחדת לציון שנת השישים ליסוד הקהילה. הקשיבו כאן (18-01) לניגון בשירתו המיוחדת של הבעל מנגן הנודע ר' משולם גרינברגר הי"ו, עם מקהלה משובחת שמשותפים בה בעלי המנגנים ר' מיכאל ויינברגר, ר' יעקב רוטבלט, ר' יהושע קרישבסקי. עם הילד הסולן יוסף קרישבסקי.

ידועה ומפורסמת היא הקהילה החשובה של בני

חברי המקהל מיישיבת המתמידים, מימין לשמאל: ר' שמואל חשין, ר' עובדיה הומינר, ר' יצחק פסח קלצקין, ר' אפרים חשין, ר' חיים צבי אייזנבך, ר' מאיר אקער

הרה"ח קלמן
שטעקל ז"ל

זיכרון להולכים

רגשי צמאון לחסיד שצמא

הרב דוד מאיר רוט

נשארו יותר מחמשים ניגונים באוצרו הטוב שטרם התפרסמו, מהם יצירות על דרך החזנות של פעם, מצורף שני מניגוניו הכי מפורסמים והחביבים: הבן יקר לי (19-01), וידע כל פעול (19-02), לכבוד גליון עתיקין מתפרסם אחד מניגונותיו הנפלאים על הפסוק לב טהור ברא לי אלקים (19-03), ניגון הנובעת מלב טהור אשר בקשת דוד המלך ע"ה היוצאת מפיו ולבו של כל יהודי מתבטאת בדרך שיר בצורה שאין מקרא יוצא מידי פשוטו..... באדיבת נכדו ידידנו הרה"ח ר' בנימין משה שטעקל שיכלחט"א.

כל זה רק מהרגשות הכותב להבנה יותר עמוקה בר' קלמן כדאי לעיין בדבריו שרשם אחורי ה"פלאטע" הראשונה של ניגוני בית וויזניץ בפקודת האמרי חיים זצ"ל בשנת תשכ"ו קיים זה מה שכתב בזה!

"אחד היסודות העקריים בעבודת ה' על פי דרך החסידות היא השמחה, המכשיר לביטוי היסוד זה היא הנגינה, המעוררת בלב הרגיש והכוסף השתפחות הנפש, המביאה לידי מחשבות קדושות וטהורות, המכוונת האדם להרהורי תשובה קבלת עול מלכות שמים באהבה ומכאן לימוד התורה בקדושה כדי לשמור ולעשות.

תנאי עיקרי בדרך נגינת ויזניץ הוא, שהמנגן באיזו הזדמנות שתהי' כגון: התועדויות שבת קודש וימים טובים מסיבות הילולא וכדו', יסיר מליבו כל מניע או פני' זרה, עליו לשעבד מחשבתו וכוונותיו למיצו הנשמה החבו' בניגון לשם מטרה אחת ויחידה: התעוררות הנשמה וריכוך הלב, התעוררות זו מקיפה את כל הישות, דורשת ומעוררת לעבודת השי"ת ושקידה על הטבת המידות, ואז הוא זוכה להרגיש אהבת ישראל אמיתית ושלמה, כידוע מספרי חסידות, אנו זוכים לשמוע לעיתים מפי עטרת ראשנו מרן כ"ק אדמו"ר שליט"א [הרה"ק בעל אמרי חיים זצ"ל], שיש להחזיק בכל הכוחות הנפשיים את הניצוץ הנדלק בעמקי הנפש בעת התפילה או התעוררות, אותו הניצוץ שהוא מעין עולם הבא, ולעשות כל הפעולות הגורמת לקדושת המחשבה על מנת שהוא לא יכבה."

בליל שבת שעברה, שבת פרשת לך לך, י' מרחשון, נפטר החסיד המנוח הישיש מו"ה קלמן שטעקל ז"ל, חסיד שלזכותו נזקף רגשי קדושת שבת וצמאון לבנין בית המקדש בלבבות אלפי ישראל, האיך נוכל לשכוח את קולו הלבבי מלא חיות ונשמה "רחם, רחם רחם בחסדך" הניגון מהחזן מאנטאניע שנתפרסם על ידו, "אוי! יבנה המקדש, עיר ציון, עיר ציון תמלא". קולו החי לא מת ולא ימות מלבבינו! יהודי שכל מי שהסתובב סביבו בבית המדרש ראה בעיניו ספר מוסר שלם על ניצול הזמן! אשר בד בבד עם מידותיו המצוינות שהאיר פנים ונטה אוזן לכל אחד, היה מתחנן שהוא כבר זקן וכוחותיו מוגבלים ומבקש לנצלם ללימוד התורה. הכנותיו לימים נוראים היו כותיקי החסידים בני עליה.

לא ניתן לשכוח איך שפעם בימי בין המצרים נוכחתי לראות בחדר צדדי של בית מדרש בה היה רגיל ללמוד, שניגש אליו בנש"ק אחד שתואר האדמורו"ת עליו וביקש ממנו ר' קלמן זיט מוחל און זינגט די עוד יזכור לנו פון נעילה, פונעם אהבת שלום" בטוב לבו פנה לבקשתו והתחיל לשיר הניגון כדרכו מתוך הלב, לא עבר דקה, וקולו נחנק בבכי, "דאס בענקעניש איז גרויס! איך קען נישט" [הכמיהה והצמאון גדולה, אינני יכול להמשיך] והפסיק מלשיר.

לפני כמה שנים בשעת ההפסקה בראש השנה אצל הרבי מסקולען זי"ע הצטרפתי לקבוצה של בעלי דעה שהלכו לבית המדרש וויזניץ הסמוכה ברחוב 53 לשמוע קצת מתפילתו של ר' קלמן ז"ל, הגענו בשעת שירת ואתיו, את המחזה ההיא לא ניתן לשכוח, ר' קלמן ז"ל עומד חבוש על ראשו הכיפה הוויזניצאית, כשפאותיו יורדים למטה לאורך שני הצדדים [בדרך כלל היו מסולסלאים ומסודרים], טליתו על כתפיו בעת השירה, ידיו פרושות בשיר, וארשת פניו קורנות אצילות, נדמה היה לי שאני רואה מול עיני את זיידעלע ראונער או יאסעלע טאלנער בשעתו!

עוד יעמדו חזנים ובעלי מנגנים ליהודים, אבל דמות כזאת, מנגן ומלחין נפלא, חזן של פעם, והעיקר עם פנימיות כזאת, יראתו קודמת לחזנתו, אהוב ומקורב לרבותיו הקדושים צדיקי הדורות, מסופקני אם עוד יעמוד עד עת קץ.

מגילת ה'אזכרה'

מגילת ה'אזכרה'

שלמה אברהם

אקדמות מילין

מספר שנים ארך חיבורו של ניגון מופלא זה, כאשר במהלכה העלה המשמש הנאמן ר' אליעזר על הכתב, את כל חבלי לידתו על מגילה מיוחדת, למן הורתו במעיינות המורפא של קארלסבאד, דרך חתימתו בבית החולים בבערלין מעל גבי שולחן המנתחים בערב ראש השנה תרע"ד על המילים "אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה" ועד לסיומו הסופי בחול המועד סוכות דהאי שתא ברחבת אלכסנדר המפורסמת.³

שנים חלפו עברו... שמי פולין מתכסים בעבים שחורים משחור של חורבן ואבדון, ונהרות של דם החלו שוצפים גועשים, ומאיימים לכלות את כל העולם כולו בין מלחמות גליה.

בתוך מבול דם ואש המתערב עם עשן כבשנים ודם נרצחים, כלה אבדה לה יחד עם יוצרה-כותבה, אותה מגילה מופלאה 'מגילת האזכרה' שמה.

כעת, מנסים אנו 'צאצאיהם', לשחזר מעט מן המעט זעיר מכאן וזעיר משם מתוך מקורותינו הדלים, את סיפורו המופלא של ניגון ה'אזכרה', שאף רבוה"ק יראו וחרדו מקדושתו ומתוצאות נגינתו. ואך בזמנים נעלים ומקודשים במיוחד, העזו לשיר אותו בקרב עם ישראל קדושים.

ותפילתנו קדם השוכן במרומים שזכותו של הסבא קדישא בעל ה'אזכרה' זי"ע תעמוד לנו ולזרענו וימלא ה' משאלות ליבנו לטובה, אכ"ר.

שלמה אברהם

בחדר לפנים מחדר, בעתות שלווים של ישוב הדעת, מזה מספר שנים מתכנס לו בינו לבין עצמו, משמשו ונאמן ביתו של מרן רבינו הסבא קדישא בעל ה'דברי ישראל' וה'אזכרה' זי"ע - הגה"ח ר' אליעזר משמש (קעניגסבערג)¹ - וברגשי קודש חורט הוא עלי גיליון פרק אחר פרק, מדברי ימיו של ניגון מופלא ושמימי, שאך הי אלו קטעים והברות מקוטעות ממנו זכה לשמוע.

מפעם לפעם, בזמנים מיוחדים ומובחרים, רואה הוא את רבינו הס"ק, מתהלך בסערת רוח עילאית בין הרים ועמקים במקומות הרחוקים מישוב אדם, ובעיניים צופיות ומצועפות מוריד מעילא לתתא קטע אחר קטע ובבא אחר בבא של ניגון חדש לעולם.

פעמים אין ספור חזה ר' אליעזר בעיניו, כיצד רבינו הס"ק מתכנס עם עצמו בעבודת קודשו בעת יצירתו את ניגוניו. ולא אחת אף שמע מפיו על אופן חרדת הקודש בו צריכים להתייחס לכל ניגון וניגון, משל היה בו חיות ונשמה עד שאין לפגום ולו בקוצו של תוו ממנו.

אך למרות הכל שונה הוא ניגון זה משאר הניגונים...

זה מכבר שם ליבו לכך, שבכל פעם שרבינו הס"ק שב לזמנם ניגון זה, מיד מתחדדים, מתרוממים ומתגבהים רעיוניו לשמי רום, עד שאין מי שישגי וישער את מחשבותיו של הרב הדומה למלאך ה' צבקות... וכשלפתע מפסיק הוא בפתע פתאום באנחה... אוי... איך פיל אז דער ס"מ פארלייגט'זעך אויף דעם ניגון... (אוי... אני חש שהס"מ מטיל עצמו על ניגון זה...)²

¹ הגה"ח ר' אליעזר קעניגסבערג ז"ל, או כפי שהכול הכירוהו בשם ר' אליעזר משמש, זכה להיות משמש ונאמן בית רבינו הס"ק זי"ע, וידו לא משה מיד רבו, כאשר הלך עמד הוא על ידו ושימשו, בעת מגוריו במודו"ץ, בנדודיו לבערלין, ולאחריהם בראדום ובווארשא. לאחר פטירת רבינו הס"ק, המשיך לצקת מים על ידי בנו וממשיך דרכו מרן ה'אמרי שאול' זי"ע.

חסיד מופלג בעל הדרת פנים ומיושבי אוהל היה ר' אליעזר משמש. את עיתותיו הפנויות ניצל עד תום בבית המדרש. חדות שכלו וקליטתו היו מהירים ביותר, ולעיתים רבות אף שימש כ'חוזר' על ניגוני רבינו הס"ק ולאחר מכן של מרן ה'אמרי שאול'. לא היה מי מבאי חצר הקודש, שהבעת פניו לא נחרט בזיכרונו. חכמתו, שנינותו, טוב ליבו ודאגתו לכל אחד, השפיעו עמוקות על מעגל סובביו. חסידים רבים ראו בדמותו סמל ושריד לדמות קמאית, שתפילותיו עושים רושם, עד שאף ניתן להפקיד בידו קוויטעל עם פדיון.

מלבד היותו יד ימינו ונאמנו של רבינו הס"ק, בכל ענייני הבית, שימש גם כפטרון חצר הקודש, ובלעדיו לא הרים איש את ידו בתהלוכות בית המדרש והחסידות. (מפי הרה"ח - ר' שמואל פינקלשטיין הי"ו - ר' וועלוול לרר ז"ל - ר' יקיר יוד ז"ל - ועוד זקני חסידים)

² כך מפי מסורת החסידים, ובספה"ק 'אמת ליעקב' מובא בזה"ל: שמעתי ממנו הרבה פעמים אחרי יצרו את ה'אזכרה' הידוע, שאמר שמגרה ומתקנא בו השטן, וצווה לבניו שיזהרו לכל ינגנו את הניגון ובל ישמע חוצה

³ מפי שאר בשרו הרה"ח ר' ישראל לרר שליט"א בנו של הרה"ח ר' וועלוול לרר ז"ל שראה כמו עיניו את 'מגילת האזכרה' המקורית בבית דודו המשמש ר' אליעזר הי"ד

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

פרק א':

ותהי עליו רוח ה'

סולם... מגיע השמימה

שביל חדש-ישן סלל רבינו הס"ק בעל ה'דברי ישראל' זי"ע לרגלי עובדי ה' וחושבי שמו. נתיב 'רון שיר ושבח', הנושא את נושאי מעל גבי כנפיו, אל עבר עולמות של תשובה וקרבת אלוקים.

עוד משחר ילדותו, גילם באישיותו דמות הכוללת מידות תרומיות של 'אמונה, בטחון, שמחה וטוב עין' ומשפעת רגשי ליבו הט' הבלולים מן המידות הנ"ל, גאו, צפו ועלו מעליהם ניגוני כיסופין ושמחה. וכאשר היו בני גילו משתובבים במרץ וחדוות נעורים, נהג רבינו הס"ק להתעלות טפח וטפחיים בהיכלות הנגינה... והם, שעתידים היו להצית לבבות ולרוממם, עד שהייתה השלהבת עולה מאליה ומחברתן לאביהם שבמרומים.

ולא בכדי, בכה הגאון הקדוש רבי מאיר יחיאל מאוסטרובצא זי"ע לאחר פטירת רבינו הס"ק זי"ע, באומרו: מדברי תורתי אף אחד לא ישוב בתשובה, אך ניגוניו שבקעו מלב קדוש וטהור, ימשיכו להצית לבבות עם קודש ולחברם לצור מחצבתם עד ביאת הגואל...

באר מים חיים

על שולחנות מלכים ורוזנים מצוקי ארץ, היו עולים ניגוני רבינו הס"ק שלא זזו מחבכם, וממעיינם המפכה, דלו עוז תעצומות והשראות קודש, בעת הרעפם מטללי תחייתם על צאן מרעיתם.

פעמים רבות ראו מקורביו של הרה"ק רבי קלונימוס קלמיש מפיאצצנא הי"ד במוצאי שבתות, כיצד רבם יושב בדביקות ופורט על מיתרי כינורו את זמירות סעודת 'דוד מלכא משיחא' בניגוני רבינו הס"ק, כשעיניו זולגות דמעות חמות של געגועים וכיסופין.⁴

הרה"ג ר' יצחק פלקסר ז"ל שח פעם בערגה, מרגעי ההתעלות המיוחדים והנעלים אותם חווה בישיבת חכמי לובלין... אחד מהחזיונות שהטביעו את רישומן בחיי הישיבה, היו השולחנות של ה'שלוש סעודות' שערך רבה"ק הקוז'יגלאווער⁵ רב זצ"ל בצוותא עם התלמידים בשעת 'רעוא דרעוין של דמדומי השבת'.

ביחוד נחרטה בזיכרוני תמונתו במסיבה אחת כזו - הוא זצ"ל יושב בראש התלמידים. אחד מבני החבורה, עזריאל דוד פאסטאג, השמיע ניגון מניגוני בעל ה'דברי ישראל' ממודז'ץ, והניגון היה להפליא, היה פורט על מיתרי-נפש עדינים וחבויים ביותר, עד שהביא את כל הנוכחים להתעוררות עצומה. כשסיים לשיר, ביקש הקוז'יגלובר רב ממנו לחזור על הניגון עוד פעם, ועוד פעם.

אחר כך פתח בשיחתו הקדושה ודיבר מקירות ליבו. דבריו נקטעו מדי פעם בגניחות ואנחות. הוא פירש עניינים נשגבים והלהיב את הלבבות. עיניו זלגו דמעות רותחות ובפנותו אל התלמידים אמר: "אוי לי ואוי לנפשי, כבר זקנתי ואחר, אבל אתם עוד הנכם צעירים, החיים לפניכם, עדיין ביכולתכם לגדול ולהיות מה שצריך להיות" --- והיו דבריו נוקבים ויורדים חדרי בטן...⁶

נהר דינור המטהר

בעת עריכת שולחנותיו הטהורים במקהלות עם, היה יושב בשירו ובזמרו כשפניו כשל מלאך ה' צבקות, וקולו 'קול חוצב להבות' פולח כליות ולב. וכאשר היו החסידים שומעים את הניגון יוצא מפיו בקדושה וטהרה, היו חשים בעליל כיצד מעביר הוא את נשמותיהם, טובלן בנהר דינור ומטהרן מכל כתמי עוונותיהן.

הרה"ח ר' יצחק ליפא פישביין הי"ו מספר - שלעיתים תדירות היה אביו הרה"ח ר' יהושע ז"ל מזכיר את רבינו הס"ק ברגש עז ביותר, וביחוד נהג לתאר את הרגעים הנעלים בהם היה נכנס בערב יום כיפור בצעדים מזוזים לבית המדרש... פותח את ארון הקודש... ואומר בקול שלא מעלמא הדין, אשמנו... בגדנו... גזלנו... ובכל פעם שהיה מזכיר את רבינו הס"ק, היה מדבר בחיל ורעדה כשעיניו מצטעפות בדוק של דמע...

כתב אחד מהעיתון 'מומענט' (שהיה רחוק מדרכי החסידים ומנהיגיהם) שבא לסקר את תהלוכות רבינו הס"ק. שח לאחר מכן לחבריו בהתרגשות... האמינו לי, כאשר אך ראיתיו בעת עריכת השולחן... מראהו והופעתו... פחד גדול נפל עלי ואמרתי לעצמי שבאם עד היום פקפקתי לעצמי, בדבר יכולתם של היהודים להקים ממלכה יהודית בכוחות עצמם, הרי שכעת רואה אני מלך ביופיו והדרו, וודאי שעוד יבוא המלך הגדול ויגאלנו...⁷

בעט סופר פיוטית תיאר הסופר החסידי ר' משה

⁴ מפי עד ראיה - חסידו הרה"ח ר' נתנאל רדזינער ז"ל וכן אף כתב הסופר ש. גשורי ב'אנציקלופדיה של גלויות'

⁵ הרב צבי אריה מקוז'יגלוב הי"ד - מראשי ישיבת חכמי לובלין

⁶ מתוך הספר 'דמויות הוד ביח"ל

⁷ הרה"ח ר' ישראל קאפעל הי"ו בשם אביו הרה"ג ר' יעקב קאפעלושניק ז"ל

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

בדברי תפילה, תחינה ולימוד זכות לפני ריבון העולמים שיבנה את מקדשו וישרה את שכינתו על עם ישראל בארצו הקדושה כמקדם.

מחסידי, תבע רבינו הס"ק ללמד זכות ולהתפלל ללא הרף, לבל יחסר מאומה לשום יהודי באשר הוא ושלא תיפול שעה משערת ראשו ארצה. ועד כדי כך היו הדברים מגיעים, שברבים מדברי תורתו - ניכר מתוכן דבריו, שאין הוא מתכוון כלל להשמיעם לשומעי לקחו, אלא להציגם בפני אבינו שבשמיים שיחוס ויחון את צאנו, ויעבירם מתחת שבטו לחסד ולתשועת עולמים.

פעם אחת כאשר בא לפניו חתנו הרה"ג ר' יעקב קאפעלושניק ז"ל באמרו שברצונו להעתיק את דירתו מהעיירה מודו"ץ לעיר הגדולה לודז', ענהו רבינו הס"ק ואמר: אכן באם ברצונכם לעבור ולהתגורר בעיר הגדולה, סעו לחיים ולשלום.

אך זאת מבקש אני מכם... זכרו, הלא ג' שותפים לאדם - האישה - האשה - ובורא העולם, ראו שלא תשכחו חלילה את השותף הג', ואפילו ברוב טרדות צריך לקבוע שיעור ללימוד, ואם הטרדות רבו מאוד עכ"פ מעט בכל יום ויום. אך באם התרבו הטרדות עד כדי כך שאין באפשרות כלל ללמוד... ראו לחשוב בכל רגע פנוי ובעת הליכתכם ברחובות קריה, ש'אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בניה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה'.⁹

מוזכרת נצח

באחד מימות הקיץ בשלהי שנת תר"ע, החל רבינו הס"ק לחוש במיחושים עזים ברגלו, עד שהתקשה מחמת עוצמת המכאובים ללכת בכוחות עצמו.

רופאים שהובהלו עד מהרה למיטת חוליו, חיוו דעתם שמאחר שלרבינו הס"ק יש רמת סוכר גבוהה, שגורמת להתפשטות חמורה של נמק ברגל החולה, ואשר על כן יעצו, שעל רבינו הס"ק לנסוע מפעם לפעם למעינות המרפא בקארלסבאד, לשותות ממימיה הרוויים במינרלים מבריאם, ולשאוף מאוויר פסגות הריה הצלול, שבכוחם להביא מזור ומרפא לגוף. ואכן בתוך ימים ספורים סדרו מקורביו את כל העניינים הנחוצים לנסיעה וללינה.

בית המלון בו התאכסן רבינו הס"ק, נראה היה כנקודת חן קטנה בתוך ים של עצים ירוקים, בין נופים מרהיבים של הרים, גבעות וגאיות פראיים. ומראהם שבו בקסמם את התיירים הרבים שבאו מכל רחבי ארץ לרפואת הגוף ולמנוחת הנפש.

פייגנבוים⁸ תושב העיירה מודו"ץ, את רשמיו מהשפעתו של רבינו הס"ק על המסתופפים בצילו...

ביום חול רגיל, בחלוקך המזוהם והמקומח, בראשך השבור והרצוץ מחובות וטרדות לפרעון, הינך רחוק לכתחילה מכאן. אין לך כמדומה, מה לעשות כאן, ובכל זאת ב"בית" השלישי של הניגון הוולכי הגדול, השוטף למטה מן הקומה השניה --- "הוא" (הרבי) בעצמו (כיום כבר זכרוננו לברכה) שר עתה. נדבק אתה למקומך, בכל ישותך אתה מרגיש את פיגורך ונחשלותך העמוקה, הרבה, הרבה החסרת ואיחרת בהתנהגותך האווילית מידי יום ביומו. בכל נשמתך רצית עתה לשוב, לחזור וללכת בתלם, להשיג בשארית כוחותיך את ה"חלק אלוך ממעל".

הניגון הוא "שלו" לכן הוא שר אותו יחידי, בלבדו, ואם מצטרף אליו פעם אחד הבנים - בכל זאת זה הוא. אך אם אחרים שרים את הניגון - מרגיש אתה כבר כי זרים נכנסו לעזרה, אז הופך הוא להיות "זמרה" ואילו ה"ניגון" מתנדף כולו. אדם זר, שאינו מצטיין בהרבה דעת, ורגיל לומר "זמרים מודוצאים" - אוי, כמה עני הוא, מה הבנה יש לו בכגון דא?

תלמיד חכם זקן עורך "נסיעה" לכאן. אבריו שבורים ורצוצים. הוא בא כדי לשמוע "אותו" (את הרבי) בתפילתו. הוא בא לקחת עמו תנועה אחת, שתספיק לו לכמה חודשים, לשנה תמימה. וכאשר ינסה היתוש לענות אותו "מה היא בכל זאת התכלית?" - אז ימצא תירוץ בתנועה זו בלבד, ובה ישיח את כאבו הגדול. גם צעירים באים לכאן, בספיקות למחצה בלתי מחושבים, ומשקיטים אותם בשירתו הכבירה של עולם מלא הגעגועים, מבוצר האמונה וחדור ההשתוקקות אל האין סוף...

חודר הרבי לכוונת חסידי. על הפנים כבהט, חרושים שניים - שלושה קמטים, העיניים מהורהרות למחצה, מנומנמות בחלקן, מביטות למרחקים הרחוקים מני כל (כך מובא בספרים). על פני הצורה שפוך כמין קפדנות שקטה. שאלות מיותרות, רק הקשב ושמע, שמע והבן, ואם אינך מבין כל כך, - השתדל כן להבין, כי את הכל יכול אתה לגלות בניגון. לא שברון, לא בכי, כי אם זעקה כמתוך ליש פצוע:

- "וי לשכינתא בגלותא" ---

פרק ב': אם לא אזכרכי - ירושלים

תמיד לזכור - ש'עיר האלוקים מושפלת'

מיום עמוד רבינו הס"ק על דעתו, היתה אהבת ארץ ועם ישראל בוערים כאש בעצמותיו ומידי דברו בהם, היה מלא

⁸ הסופר החסידי משה פייגנבוים היה חסיד קו'ניץ מבית אביו, אך זכה להסתופף רבות אצל רבינו הס"ק ולאחר אצל בנו וממשיך דרכו רבינו האמרי שאול ז"ע (המאמר נכתב במקורו באידיש ותורגם ע"י הרב ברוינר הי"ו בעיתון המודיע)

⁹ ספה"ק 'אמת ליעקב'

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

וזמר, כפי שעוד לא חש מיום עמדו על דעתו, ומפיו החלו להתנגן צלילי ניגון עילאי, שכל תנועה ותנועה ממנו נחצבה מהיכלות טמירים ונעלמים.

שעה ארוכה שוטט בעליות ובמורדות, הוא ובוראו, בין אילנות פורחים ואגמים מפכים כשגופו למטה, אך ראשו רעיוני וחושיו הרחק בשמי רום, מופשט מגשמיות העולם והבליו... ופיו מלא שירה כיס...

תקופה קצרה לאחר מכן, בערב פסח של אותה שנה, בעת שעסק רבינו הס"ק בשאיבת מים שלנו ל'מצה שמורה', החל שוב לזמזם את אותו 'ניגון קדוש' בבא אחר בבא, ותוך כדי שמחשבותיו הלכו וגבהו... נפל לפתע אחד מילדיו למימי המעיין, ורק כעבור מאמצים מרובים, עלה ביד אחד מהחסידים לחלץ את הילד מטביעה.

בעוד הכל ששים ושמחים להצלת הילד ממות, ראה בכך רבינו הס"ק משום מעשה שטן, ואמר באנחה: אוי... איך פיל אז דער ס"מ פארלייגט'זעך אויף דעם ניגון... ופסק מלשיר את הניגון.¹²

בשנה הבאה, כאשר נסע שוב למעיינות המרפא בקארלסבאד, ובעת שיצא להתבודד בין ההרים, עלו שוב וצפו תנועות ה'ניגון' ביתר שאת, ורבינו הס"ק ראה בכך שעת כושר ואות משמים, להמשיך ולחדש בו עוד ועוד. אך לאחר זמן מועט החל לפתע לחוש כאבים עזים ביותר ברגלו החולה, ואז התבטא שוב ואמר, שניגון זה, מקורו בשמים גבוה ביותר, והוא חש שזהו 'גירא בעינא דשטנא' (קוץ בעיני השטן) ועל כן פסק שוב מלשיר את הניגון.¹³

בזכות תפילות וניגונים

בשנת תרע"ג חש לפתע רבינו הס"ק מיחושים עזים ביותר ברגלו, חום גופו החל לעלות ומצבו הבריאותי החל להתדרדר במהירות.

החסידים מיהרו להבהיל רופאים בכירים מווארשא על מנת שיבדקו אחר מקור החולי ודרכי רפואתו, אך עד מהרה פרכו הללו את ידיהם ביאוש, ואמרו שכל הנראה נמק חמור החל להתפשט ברגלו של רבינו הס"ק, וכאן בעיירה הקטנה אין בידם כל אמצעי רפואה בסיסיים הנצרכים לרפואתו.

מקורבי רבינו הס"ק בראותם את המצב לאשורו, מיהרו להבהילו לבית החולים המרכזי בווארשא, אפשר ושם תמצא מזור ורפואה שתשיב את בריאותו של רבינו הס"ק לתיקנה.

במשך מספר שבועות שהה רבינו הס"ק בקארלסבאד, ובמהלכן יצא לשוח לבדו בין מעיינותיה אגמיה ויערותיה, כשפיו מלא שירה על ריבוי מעשיו ופלאי בריאתו.

ככל שהרבה לטייל בהתבודדות בין נופיה הבראשיתיים, כן רבה השראתו ודבקו בבורא ית', עד כי כמעט ונפשו יצאה בדברו, וכפי שאף התבטא לאחר מכן, שבעת התבודדותו בין הרים וגבעות מחיי הנפשות שבקארלסבאד, התברכו מעייני השראתו ועלו לו רעיונות בחכמת הנגינה והמוזיקה, כפי שלא היו לו מעולם כמוהם.

לפתע, צדו עיניו את בתי העיר ששכנה לא הרחק משם ובה טירות וארמונות המשופעים בכל מיני פאר ויופי, ודמעות חמות על צערה של ירושלים החריבה מבלי בניה זלגו מעייניו הטהורות, וכאילו מעצמם שפעו מבועי רגשותיו בניגון על המילים "אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה" (הלא הוא ה'אזכרה' הראשון והקטן).

שבועות מספר מאוחר יותר כאשר שב רבינו הס"ק לביתו שבפולין, והמוני חסידים באו לקבל את פניו, אמר להם בזה"ל: איך האב אייך גברענגט א' מתנה 'אן - אנדענקונג' (הבאתי לכם מתנה ל'מזכרת'), ועודם מחרישים ומשתהים לדעת את אשר הביא, אמר להם: הבאתי לכם ניגון 'אזכרה' וכשמו כן הוא 'דבר לזכרון'.¹⁰

לימים, הוסיף ואמר: בעת שהתבוננתי בהריה ועריה של קארלסבאד, שאלתי את עצמי, לשם מה נשלחתי הנה? התקצר יד ה' לשלוח לי רפואה בביתי ובלא להרחיק נדוד? אלא מאי "לתקוני שדרתוני" ומן הסתם יש לי מה לתקן כאן... ואז עלה בלבי לחבר ניגון 'אזכרה' וכשישירו את הניגון, יתכן שתימצא נפש מישראל שתעלה על זכרה את גלות השכינה וצערה.¹¹

פרק ג':

'אזכרה אלוקים ואהמיה'

'גירא בעינא דשטנא'

אחר הדברים האלה, בשלהי שנת תרע"א, שב רבינו הס"ק בציווי רופאיו לבקר את מעיינות המרפא שב'קארלסבאד'.

ויהי כאשר אך יצא לשוח ממקום הישוב, וכפות רגליו דרכו בינות למשעולי ההרים, חש כיצד נחה עליו רוח ה', שערי השמיים נפתחים בפניו וכל עצמותיו תאמרנה שיר

¹⁰ ספה"ק 'אמרי שאול' ענייני זמרה ושמחה

¹¹ ספר 'נגינה וחסידות בבית קוזמיר ובנותיה' בשם בני משפחת רבינו

לימים, התבטא מרן ה"נחלת דן" ז"ע, שאת פתיחתו של הניגון חתם רבינו הס"ק בסלסולים קשים, שבכך הניח מנעול ובריה¹² למען יכשלו זרים בגשתם אל הקודש לשיר את הניגון

¹³ הרה"ח ר' ישראל לרר שליט"א בשם אביו הרה"ח ר' וועלוול לרר ז"ל שראה כן ב'מגילת האזכרה' המקורית - ובדומה לזה אף כתב הסופר ש. גשורי בספרו 'נגינה וחסידות'

מגילת ה'אזנרה'

<<< המשך

אותו מעודו, עיטרה את צורתו גם בימים אלו כאשר חייו תלויים לו מנגד. פניו קרנו בזוהר של קדושה, והשמחה הייתה מנת חלקו כאשר בימים כתקנם ביושבו על כיסא ממלכתו בביתו.

הסופר הר"ר לייבל בין ז"ל¹⁵, שהיה נוכח בשבת טרם נסיעתו לבערלין, הביט נפעם ממראה זה שנראה היה לו כלקוח מעולם אחר:

נזדמן לי פעם להיות נוכח בשעת צרה אצל הרבי ממודז'ץ, כאשר פתאום חלה ברגלו והביאוהו לווארשא, והתאכסן בבית מחותנו פאסטאג (רחוב ניזקא 39).

עונת השבת מתקרבת, חסידים מתאספים, ומקורביו מנסים להשפיע עליו שלא לערוך 'שלחן' עקב מחלתו, והם מעלים חרס בידם.

בניו, תלמידי חכמים ובעלי בתים, עומדים ומתחננים על נפשו ועל בריאותו, אך הוא החליט ומי ישיבנו. לא הועילו הפצרות ובכיות בניו. הוא ניהל את ה'שלחן' ואף הכין ניגון חדש לאסדר לסעודתא'. הסתכלתי אז בשעת מצבו הרציני בפני הרבי, וראיתי את כוחה של נגינה, שבידה להסיח את הפחד מהסכנה המרחפת על האדם...

חביבין עליו יסורין

עוד באותו יום, משהוחלט על דבר הנסיעה לבערלין, הוסדרו תעודות הנסיעה, וכמו כן אף שכרו החסידים בדמים מרובים רופא מומחה שיעמוד צמוד והכן על יד מיטתו של רבינו הס"ק.

למחרת, יצא רבינו הס"ק מלווה בבניו, משמשו נאמנו ר' אליעזר, שוחט מומחה, ועוד מספר חסידים שישלימו לו למניין¹⁶, לנסיעה קשה המפרכת את הגוף בדרכו בערלינה.

הלילה ירד, נוסעי הרכבת ברובם כבר נמים את שנתם, קרני אורם הזערורי של הירח נכנסים ובוקעים מבעד לחלון, ורק רבינו הס"ק שמכאוביו האינמיים מרגלו החולנית וחולשתו העזה שתכפוהו, לא הניחוהו להירדם, ואז פנה למשמשו ר' אליעזר וביקש ממנו שיביא לפניו את ספר ה'זוהר' הקדוש שנמצא בין חפציו, שכן אם כבר תכפו עליו יסוריו, אזי חפץ הוא לכל הפחות שיהיו אלו יסורין של אהבה שאין בהם ביטול תורה.¹⁷

חז"ל אמרו - אמר רבינו הס"ק למלוויו... - "לא הן ולא שכרן" - מי שהוא "לא", היינו שלא חביבים עליו היסורים... אזי נשאר בידו רק "הן ולא שכרן".¹⁸

בתחילה ניסו רופאי בית החולים של ווארשא את כוחם באיתור עצה לרפואתו, אך כעבור ימים מועטים כאשר ראו שמצב בריאותו הולך ומחמיר, קראו בדחיפות לבני המשפחה ומקורבים, ואמרו שלמרות כל ניסיונותיהם הרבים, ההצלחה לא האירה להם פנים, וככל הנראה לא יהיה מנוס מלקטוע את הרגל החולה, בטרם יתפשט חלילה הנמק לשאר אברי הגוף.

כעת החלה התייעצות דחופה בין בני משפחה ומקורבים, היו שטענו שניתוח מסובך שכזה עדיף לעשות באחד מבתי החולים המפורסמים של בערלין, שם נמצאים מיטב הפרופסורים בתחומי הרפואה. אך מנגד אמרו האחרים, שבמצב בריאותי רעוע שכזה, לא יוכל גופו החולה של רבינו הס"ק, להחזיק מעמד בטלטולי הדרך המפרכים של נסיעה כה ארוכה ברכבת.

בכל אותה העת שכב רבינו הס"ק במיטתו בעיניים עצומות, חלוש וחיוור, כשכל גופו מעונה מייסורי חולי קשים ביותר, כשהוא מאזין לקול ההתייעצויות והלבטים, ואז פקח לפתע את עיניו, ובפנותו אליהם אמר שלדעתו עליו לנסוע ללא כל דיחוי לבערלין ומשם תבוא ישועתו.

באותו לילה התכנסו עשרה מחשובי האדמו"רים, ששמע תהיות המקורבים הגיע לאוזניהם, ובאו לטכס עצה ברוב דעות את אשר יעשו, ואף הם הסכימו שעל רבינו הס"ק לנסוע תיכף ומיד לבערלין. ואז קם לפתע הרה"ק רבי מנחם מאמשינוב זי"ע, ופנה לרבינו הס"ק בהתרגשות ואמר, מאדז'יצער רבי! 'בזכות דינע תפילות און ניגונים, וואס טויזנטער אידען האבן צוליב דעם תשובה גיטוען, דער אייבישטער וועט אייך שיקען א'רפואה שלימה (הרבי ממודז'ץ, בזכות תפילותיך וניגוניך, שהשיבו בתשובה אלפי יהודים, הקב"ה ישלח לך רפואה שלימה).¹⁴

בצר לו - שמעו את רינתו

מספר שבועות שהה רבינו בווארשא כשבמשך רוב הזמן התאכסן בבית בנו הרה"צ ר' יעקב דוד שהתגורר בסמיכות לבית החולים ברחוב ניזקא 39, ובימים קשים אלו של חולי ומכאוב, התבלטה והזדקרה ביתר שאת דמותו הענקית ומידת ביטחונו שאך טוב וחסד ירדפוהו.

הנמק הלך והתפשט ללא הרף, חומו טיפס אף הוא ועלה ללא רחם, מכאובים קשים המכלים את הגוף תכפוהו, וכוחו הלך ונחלש. אך למרות כל אלו, לא זו בלבד שלא שינה במאומה מעבודת קודשו, אלא אף עננת השמחה שאפפה

¹⁴ ספר 'נגינה וחסידות' ועוד מסופרי התקופה

¹⁵ ספר 'נגינה וחסידות'

¹⁶ כ"ק מרן אד"ש

¹⁷ ספר 'נגינה וחסידות' ומעוד סופרי התקופה

¹⁸ מתוך מכתב של הרה"ג ר' יהושע יחזקאל טאוב להרה"ח ר' דוד פרקוביץ ז"ל

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

על שלחן מנתחים

טרם הניתוח, הביעו הרופאים את חששם הכבד מהשפעה שלילית שסמי ההרדמה עלולים לגרום לגופו החולה של רבינו הס"ק, ושמא יותירו חלילה את רישומם אף לאחר מכן, אך מנגד, מיהו זה ואיזהו הגיבור שיוכל לעמוד ביסורי איוב איומים ונוראים של ניתוח קשה ומורכב, ללא הרדמה... עד שבסופם של התייעצויות פסק רבינו הס"ק, שירדמוהו אך עם מעט סמי הרדמה, כך שהשפעתם המוחלשת תוותר מוגבלת ביותר. אלא שגם כך, לא הסתירו הרופאים את פחדם מכך שרבינו הס"ק לא יעמוד בעוצמת המכאובים...

זמן הניתוח הגיע ולקול שוועת רבבות אלפי ישראל, הוכנס רבינו הס"ק לחדר הניתוחים, באחד מן הימים האחרונים של שנת תרע"ג.

חיזור, כואב וחלוש נראה היה רבן ואוהבן של ישראל באותה העת מעל גבי שולחן המנתחים, אך למרות כל זאת, מחשבותיו משוטטות בעולמות אחרים... וה'ניגון', תנועותיהם של אותו ניגון שמהררי קודש מחצבתם, התעוררו מאליהם, ושפתיו החלו מרחשים חרישית תנועה אחר תנועה ובבא אחר בבא בדביקות עילאית...

לפתע צדו עיניו את בתיה וארמונותיה היפים של בערלין הנשקפים מבעד לחלונות בית החולים, וליבו הקדוש והטהור נשבר בקרבו בהיזכרו ב'עיר האלוקים המושפלת עד שאול תחתיה'...

הרופאים עסקו במלאכתם מלאכת החול - שלחו את ידם, לקחו את המאכלת לקראת כריתת רגלו הק'. ותחת השפעתם של סמי ההרדמה, נרדם רבינו הס"ק והתעורר חליפות, כששפתיו מזמזמים את תנועות ה'ניגון'... אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה ובכל זאת אנו ליה-ועינינו ליה...¹⁹

ברגעים קשים ונוראים, עת פרקי רגליו הופרדו זה מזה, הלביש רבינו הס"ק לניגון הקדוש, את מילות הפיוט הקדוש המזכירים את ביטחון עם ישראל בריבון העולם וצרת גלות השכינה ומקדשו השמים.

ככל שראו מקורביו-מלוויו כיצד גופו הט' הולך ומתכווץ מרוב מכאובים ורגלו הולכת ומשחירה מחמת הנמק... כן ראו שפניו קורנות באור של שמחה באופן על אנושי כאילו וכל זה אינו שייך אליו כלל.

מאוחר יותר (כאשר שב לווארשא) שאל אותו אחיו הגדול הרה"ק ר' משה אהרן מנאוידוואר זי"ע בתמיהה... איך האב געהערט אז דו ביסט גיוועזען דיא גאנצע ביים קוראזש אהן עצבות, וויא איז אס מעגליך? והשיב בזה"ל: גאנץ פשוט! איך האב בעשטאנען, וויא דער רבש"ע וועט מאכין אזוי זאל זיין (שמעתי שהיית כל הזמן בעוז ובאומץ ללא עצבות, וכיצד דבר זה שייך כלל? והשיב בזה"ל: מאד פשוט! - אמרתי לעצמי - מה שהרבש"ע יעשה כך יהיה).¹⁹

ככה בעבודתו

מספר ימים לפני ראש השנה הגיע רבינו הס"ק לבית החולים הגדול של בערלין, ולאחר בדיקה ודרישה קבעו הרופאים את זמן הניתוח לערב ראש השנה.

ימי מתח קשים ומורטי עצבים, עברו על מקורביו רבינו באותם הימים של ערב הניתוח הקשה שתוצאותיו מי ישרונה, אך ראשו וליבו של רבינו הס"ק אינם מונחים בקטנות, הן ימים של דין הם ימים אלו, ובעוד ימים מספר יתנשא 'המלך הקדוש' בכל הדרת מלכותו ויכון בחסד כסאו... ויש להתכונן אליהם כראוי...

חתנו, הרה"ג רבי יעקב קאפעלושניק ז"ל, תיאר רגעים רווי הוד מעבודתו, עבודת כהן גדול לפני ולפנים:

...בבערלין בעת מחלתו הכבדה על הרגל, בער"ה בבקר, היינו אצלו הבנים וגם איזה חסידים מאנ"ש שבאו במכוון על ר"ה לבקר, ובעת שעשוהו 'התרת נדרים' בער"ה כמנהגו, ובאמצע התחיל מאד להתאנח ולבכות בכיות עמוקות אשר נתעוררנו אנחנו השומעים עד לשערות. ואחרי סיומו ה'התרת נדרים' ציווה לחלק משקה, אז אמר: הבכי' היא בכי' של שמחה לא ח"ו של עצבות. זה סוד תקיעות שופר בכי' של שמחה.²⁰

¹⁹ ספה"ק 'אמת ליעקב'

²⁰ ספה"ק 'אמת ליעקב'

²¹ מסורת ביד החסידים היא שרבנו הס"ק ביקש שלא ירדמו אותו כלל בעת הניתוח, וכך נראה אף מדברי הרה"ח ר' יצחק ליפא פישביין הי"ו, ששמע במו אוזניו מפי מרן ה'אמרי שאול' (בעת שסיפר את סיפור ה'אזכרה' לרבני ה'עדה החרדית' שביקרוהו באחד מביקוריו בירושלים), שרבינו הס"ק שר את הניגון בעת הניתוח עצמו.

אך מנגד, יש שערערו על קביעה זו של מסורת החסידים ואף מרן רבינו ה'אמרי אש' כתב בספה"ק 'אמרי שאול' בזה"ל: 'ובהקיצו משנתנו'... על כן אימצתי את הגרסה כפי ששמעתי מחלק מבני המשפחה, וכפי שאף כתב בספר 'נגינה וחסידות' הסופר ש. גשורי שדיבר על כך באופן אישי עם בני משפחת רבינו הס"ק זי"ע (מה גם שהסופר הנ"ל היה נאמן ומקורב אצל מרן ה'אמרי שאול' זי"ע) ואלו דבריו... במשך הניתוח הקיץ מספר פעמים מתרדמתו שנגרמה בכוח סמי ההרדמה וצעק 'רבש"ע' הפרופסור הרגיעו, ובהביטו דרך החלון של בית החולים החוצה וראה את ברלין הכבירה עם טירותיה הנהדרים, נזכר בעיר הקודש ירושלים, ובפרצו בבכי רחשו שפתיו: אזכרה אלוקים ואהמיה, בראותי כל עיר על תלה בנויה...

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

פרק ד': בארץ ניכר

הכל זה רק 'חסדים גמורים'

במשך כל החודשים שלאחר הניתוח, שהה רבינו הס"ק בבית החולים עד שאט אט העלתה רגלו ארוכה, והחל לרדת בכוחות עצמו ממיטתו ולטייל בחצר וברחובות הסמוכים לבית החולים. לאחר מכן שכרו לו החסידים בית אכסניא ליד ככר אלכסנדר המפורסמת, ומשם היה מגיע מפעם לפעם לבית החולים לצורך מעקב.²²

בתקופת שהותו של רבינו הס"ק בבית החולים, התקיים בחדרו מניין שלוש פעמים ביום בהשתתפות מקורביו וחסידי. וכמו"כ במהלך ה'ימים הנוראים' הגיעו מספר חסידים מפולין שנפשם כלתה לשהות ביחד עם רבינו הס"ק בימים הקדושים.²³

את שולחנותיו הטהורים, היה רבינו הס"ק עורך בחדרו שבבית החולים בלא לשנות מאומה ממנהגיו, כשקול נגינתו משתפך בין כותלי בית החולים. ואם בתחילה התקיימו הטישען וסעודות 'שלוש סעודות' במיעוט משתתפים, הרי שבמשך הזמן הלך מספר הבאים וגדל, עד שגם הרופאים, החולים ומשמשיהם היו באים לשמוע ולטעום מטעם טוב ה'.

הרה"ח ר"ש פיזיץ מחשובי חסידי סלונים, שבא לבקר את חבירו החולה בבית החולים, וראה את עבודתו של רבינו הס"ק בזה השולחן אשר לפני ה', תיאר ... ואז היה בביה"ח ג"כ הרבי הראשון ממאדז'יץ זצ"ל, וידוע שהם מנגנים גדולים, ונטל ידיו לסעודה שלישית והתחיל הניגון "אתקיננו סעודתא" בשכבו במיטה, ולקול נגינתו העריבה נתאספו סביבו כל הרופאים והחולים שיכולים ללכת ומבקריהם, והוא לא הרים את עיניו רק עשה את שלו, וכשגמר לנגן אמר תורה ואמר: קריבו לי וכו', השי"ת אומר לבני ישראל "קריבו לי", ווערט געיינטער צו מיר, "חזו חילי", ועט איר זעהן "דלית דינין דתקיפין", דאס וואס איהר מיינט דאס איז דינים איז גאר קיין דינים נישט, עס איז אין גאנצין חסדים גמורים ("קריבו לי" התקרבו אלי "חזו חילי" ואז תחזו "דלית דינין דתקיפין" שכל

מה שאתם חושבים שהם דינים, אינם כלל דינים, אלא הכל זה רק חסדים גמורים. עכ"ל.²⁴

שנים רבות מאוחר יותר כתב הסופר החסידי ר' בנימין מינץ ז"ל, שבעת שרבינו הס"ק נכח בבערלין, נהג הוא כילד קטן, לילך בכל העת להסתופף בצלו בעת שהיה בבית האכסניא שלו, והוסיף, שקול שאגת הארי של רבינו הס"ק בתפילות ובטישען, עדיין מצטלצל באוזניו, ורישומן נחרט בליבו לעד.²⁵

ירושלים על ראש שמחתו

באחד מימי חג הסוכות, ירד רבינו הס"ק במצוות רופאיו לטייל ברחובה של עיר, וכך התהלך צעד אחר צעד מלווה במשמשו ר' אליעזר, עד הגיעו לרחבת אלכסנדר הנמצאת בסמוך.

וכפעם בפעם בראותו את יפי העיר ופארה, וזה לעומת זה, שוטטו מחשבותיו אל ירושלים 'עיר מלוכה' החריבה ושוממה מבלי בניה עמה... החלו תנועות ניגון ה'אזכרה' לעלות ולצוף ביתר שאת... ובעיניים עצומות החל לשיר בדביקות עצומה את מילות הניגון... אזכרה אלוקים ואהמיה בראותי כל עיר על תילה בנויה ועיר האלוקים מושפלת... בהוסיפו עליו עוד כהנה וכהנה.

לפתע ניגש אליהם גוי גרמני, ובפנים שוחקות אמר, יודענ! על שום מה אתם שרים... מה אתם נוסעים לירושלים...

כשמעו זאת, התמלא רבינו הס"ק בשמחה עצומה, ובפנים קורנות אמר: שמחתי באומרים לי בית ה' נלך... 'עס איז געקומען די צייט צו הענדיגען דעם ניגון' (אכן הגיע הזמן לסיים את הניגון) אמר ולא יסף...

ואכן באותם רגעים תחת הרושם של 'שמועה טובה' בעת היותו ברחבת אלכסנדר הידועה, סיים רבינו הס"ק את ניגון ה'אזכרה', שבה יצק כה רבות מתעצומות נפשו.²⁶

ויתחזק ישראל...

שבועות ספורים לאחר הניתוח כבר התהלך רבינו הס"ק על משענתו לבדו, ובמהלך חודשי החורף הלך והתחזק

²² מתוך חלופת מכתבים שהתפרסמו בספה"ק 'אמת ליעקב' נראה שרבינו התאכסן לתקופה אף אצל יהודי חשוב ובר אורין ששם משפחתו 'נבנצל'

²³ הרה"ח ר' יוסף טאוב הי"ו מספר בשם אביו הרה"ג ר' יצחק ז"ל, שהגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק בעל האור שמח זצ"ל שהה אף הוא בבית החולים לצרכי רפואה והתפלל מספר פעמים במניין של רבינו הס"ק

²⁴ ספה"ק אשרי האיש

²⁵ עיתון 'יודישע טאגבלאט' - כמו כן סיפר בנו הרב שמואל מרדכי, שאביו סיפר לו, שפעם אחת בעת שהיה אצל רבינו הס"ק, קרא לו לפתע, ובהצביעו על חולצתו אמר שאין זה יאה לילד יהודי לילך כך כשהצד השמאלי רכוס מעל גבי הצד הימני, שצריך להגביר את מידת החסד על הדין, ועל כן מוטב להניח את הצד הימני מעל גבי הצד השמאלי - וסיים אבי ואמר, ומאז אינני מעז אף להניח את ידי השמאלית מעל לימנית.

²⁶ ספר 'נגינה וחסידות' והרה"ח ר' ישראל לרר שליט"א בשם אביו הרה"ח ר' וועלוול ז"ל שסיפר מזיכרוננו מ'מגילת האזכרה' המקורית

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

וכוחותיו שבו אליו.

ביום ד' פרשת שמות-ט"ז לחודש טבת - כתב מרן ה'אמרי שאול' אגרת לגיסו הרה"ג ר' יעקב קאפעלושניק ובו מפרט על החלטתו של רבינו הס"ק.

לאחר מכן הוסיף רבינו הס"ק על דבר האגרת מדיליה, רוב ברכות להולדת בנו וכו', כאשר בסופו מציין מרן ה'אמרי שאול' לגיסו הנ"ל, שזהו המכתב הראשון שרבינו הס"ק כותב בעצם כתב ידו מאז תחילת מחלתו, ובתפילה לבשורות טובות וברכות. וזה דבר האגרת...

מזמור ה'אמרי שאול'

... מבריות אבינו שליט"א הנני להודיעכם אשר ת"ל זה מקרוב התחיל להתרפא היטב וביתר שאת, ורק עוד קצת נצרך להתרפא, וכפי ראייתנו אנו מקוים בעזה"י שבימים הקרובים לא יצטרך עוד לנסוע לבית החולים לעשות פערבאנד, ונשוב אי"ה במהרה לביתנו בבריות השלימות -

ממני גיסך ואחיך הדו"ש בלונח"פ דו"ש באהבה את שלום המחור' היקר עם ברכת מז"ט

שאול ידידי' אלעזר טאב

תוספת רבינו הס"ק

מיינע גיליבטע טהייערע קינדער בתי היקרה שרה אסתר תח' ובעלך היקר יעקעלי יחי' ובנותיכם נכדי היקרים יחי' ובנכם נכדי היקר הנולד לכם למז"ט יחי'. גילובט בשי"ת איך האב דיא זכי' גיהאט צו גיא בשורה טובה מבנכם נכדי היקר הנולד לכם למז"ט. ובשמחה רבה מיט פול פרייד פון טיפען הערצען קום ענק ווינטשען שיעזור השי"ת ותזכו להכניסו בבריתו של אאע"ה ולגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט עם בנותיכם היקרים שיחי' בעושר וגדולה בשפע ברכה [והצלחה] בהרחבה ונחת וכ"ט. וכן יעזור השי"ת ויהי' למז"ט ולברכה והצלחה לכולנו ברפואה שלימה ובריות השלימות וכ"ט כאמז"ל נולד בן זכר נתרפא כל המשפחה ונזכה אך לבשר בשורות טובות וישועות תמיד. גילובט בשי"ת איך פיל מיך ב"ה גאנץ גוט עס איז שוין באלד אין גאנצען פאר היילט איך [...] האף בעזה"י בקרוב א היים צו פארען בבריות השלימות וכ"ט. פון מיר אביכם וואס האפט בקרוב אי"ה צי פריען זיך מיט ענק אין מיט אלע קינדער יחי' בהרחבה ונחת וכ"ט בביתי.

ישראל

ביחוד הנני דו"ש מחותני אביך היקר יחי' בברכת מז"ט מנכדינו הנולד לנו למז"ט יזכו לגדל להכניסו בבריתו של א"א ולגדלו לתורה ולחופה ולמעש"ט בהרחבה ונחת וכ"ט.

וכן יהי' למז"ט לנו ולכם אתם וביתכם וכל אשר לכם בעושר וגדולה וכ"ט ונחת.

ידידכם מחור' ישראל

סיום דברי מרן ה'אמרי שאול'

גיס היקר מו"ה יעקלי נ"י הוי דע כי המכתב הנוכחי הוא המכתב הראשון שכתב אאמו"ר שליט"א בעצם כתב ידו, כי עד היום לא כתב עוד לשום בן אדם בעצם כתב ידו, יתן ה' שיתחיל מהיום והלאה לכתוב בעצמו מתוך בריאות השלימות. בשורות טובות וברכות ואך טוב כל הימים -

גיסך שאול הנ"ל

ופרח לו איש ה...

אחר הדברים האלה, רצה רבינו הס"ק לשוב לביתו שבפולין, אלא שבינתיים התרגשו ובאו מוראותיהם של מלחמת העולם הראשונה.

הדרכים התמלאו בגדודי חיילים, גבולות חתומים נפרצו לקול תשועת מלחמה, וגבולות פתוחים נסגרו מפחד אויב, ולא ניתנה כל אפשרות לשוב ממדינת אשכנז לפולין. ועל כן ניסו מקורבי רבינו הס"ק למצוא דרך בין מספר מדינות שכנות על מנת להגיע ליעדם בדרך עקיפה.

בימים אלו של סערת המלחמה נסע רבינו הס"ק עד למדינת שוודיה ומשם רצה להמשיך, הלאה למחוז חפצו הבא, אלא שלפתע נודע שהמלחמה מתקרבת אף לאזור זה והרכבת האחרונה עומדת לצאת מן המדינה בעוד שעה קלה.

בזריזות רבה מיהרו רבינו הס"ק ומקורביו עם חפציהם הדלים לעבר תחנת הרכבת, על מנת שלא יאחרו את ההזדמנות האחרונה לצאת את הארץ, עד זמן בלתי ידוע.

כאשר הגיעו לתחנת הרכבת ולאחר ששילמו על הכרטיסים, גילו לפתע לחרדתם שהרכבת מתחילה כבר לנוע, כשעשרות מטרים עדיין הפרידו בינם לבין הרכבת, ואילו רבינו הס"ק הלך לאיטו על משענתו מחמת חסרון הרגל, ועוד רגע קט והרכבת תצא לדרכה בלעדיהם...

ואז הגיע לפתע אדם אחד גבוה בלבוש נכרי... הרים בידיו את רבינו הס"ק והכניסו אל תוך הרכבת... ומיד לאחר מכן פרח לו האיש... ויהי להם לפלא...²⁷

וילך הלך ונסוע

לקראת הימים הנוראים תרע"ה הגיע רבינו הס"ק למעיינות המרפא של באדנהיים, ולאחר מכן המשיך במסעותיו עדי הגיעו לפולין.

²⁷ הרה"ח ר' בן ציון שנקר הי"ו בשם הרה"ק רבי יצחק אחי מרן ה'אמרי שאול', ומעוד בני משפחה

מגילת ה'אזנרה'

<<< המשך

חג הסוכות העבר באנו לשלום לפה וגם בפה ככה התפלל בעצמו תפילת הגשם וגם קריאת ההלל כל ימי החג.

וכעת ידידי אנחנו לא נדע מה לעשות כי לישב בפה עוד אין ברצונינו כי זאת המנוחה ולא זאת המרגעה לישב בדד לבדינו בלעדכם ועוד מאיזה טעמים שונים, וכאשר עבר עלינו בשבוע הבע"ל אורח הגון בו מחותן של אדמו"ר שליט"א דוואדיסלאוו והוא מעיר קעלץ וע"י השגנו ידיעה מה מבני הרב אדמו"ר שליט"א, ובדעת אדמו"ר שליט"א ליסע אתו עמו לעיר קעלץ או לחמעלנעק ואם ידענו כי אצלכם מנוחת שלום והשקט ויכולים להיות בשם במנוחה עד אשר יתן ד' או ליסע משם לבן הרב אדמו"ר שליט"א מהר"ר יעקילע אם ידענו את זה על בירור אז נוסעים אנחנו לכם בעז"ה, לזאת ידידי [...] המכתב שלנו תיכף מכתב על כל הנ"ל ונדע איך לפנות.

הכותב בפקודת חותנך אדמו"ר שליט"א

יחזקאל שפירא

לאחר תלאות רבות של טלטולי דרכים בסערות מלחמה, ודרך מספר מדינות שונות, שב רבינו הס"ק לפולין. ומאחר ושערי מודז'ץ-דעמבלין חתומים היו בפני יהודים בהוראת השלטונות הרוסיים, הועידו רבינו הס"ק ובני לווייתו את פניהם לעבר עיר הבירה ווארשא, לבית בנו הרה"צ ר' יעקב דוד.

פרק ה':

וישב ישראל לביתו

זר לא יוכל לו

השמועה על דבר שובו של רבינו הס"ק לפולין-ווארשא עשתה לה כנפיים, וביום ובשעה היעודה לבואו לווארשא, חיכו בשערי העיר אלפי חסידים מכל קצוות פולין שבאו לקבל את פניו, לאחר תקופה של למעלה משנה שבה לא זכו לראותו בעיניהם.

המתח הכבד מתוצאות מחלתו הקשה, ניכר היטב על פני החסידים, שחששו שמא לאחר כל ההרפתקאות הרבות שעדו על רבינו הס"ק, לא יוכל להנהיגם בבריות גופא כמקדם.

אך מה רבה שמחתם כאשר כמלך ביפו, בפנים קורנות זוהרות נראתה צורתו של רבינו הס"ק, שעה שבא בשערי העיר כשהוא סוקר אותם בעיניו בשבט של חסד, כאשר מימים ימימה בעת יושבו על כיסא ממלכתו בעיירה מודז'ץ-דעמבלין.

לקראת הגיעם בחזרה הביתה, נודע להם שהרוסים גירשו מעיירתם מודז'ץ-דעמבלין את כל יהודי המקום מאחר ונחשדו על ידם בריגול לטובת האויב הפולני...

באגרת ששלח המשב"ק הרה"ח ר' יחזקאל שפירא שהיה בין מלווי רבינו הס"ק, ביום ב' פרשת נח-כ"ט לחודש תשרי, להרה"ג ר' יעקב קאפעלושניק, פירט מקורותיהם בתקופה האחרונה, מתפילות הימים הנוראים... ומכל השמועה מקורות בית הרבי שבעיירה מודז'ץ-דעמבלין ומן הספקות בדבר המקום אליו יועידו פניהם... ואלו דבריו...

כבוד ידידי המהולל המפואר חתנא דבי נשיאה כש"ת וכו' מוה"ר יעקלי נ"י

ידידי היקר מה מאוד רחב ושמח ליבנו כי יש לאל ידינו להודיעך משלומיות ומבריאות חותנך אדמו"ר שליט"א הודות לא"ל כי טוב מאוד וכי המעיני הישועה דבאדנאיהם הועילו לאדמו"ר שליט"א ב"ה עד למאוד כן ייטב לו השי"ת ויחזקה ויאמצהו ויזכה לשוב אליכם במהרה ויקרה אתכם במצב הטוב כלכם שלימים חיים וקיימים אמן כן יתן ד'.

כן אודיעך מבריאות חותנתך הרבנית תח" הודות לא-ל כי אתה החיים והשלום כה יתן ד'.

וזאת ידידי לפלא גדול בעינינו ולמחלת לב מדוע אנחנו לא נשיג ממך מאומה איזה מכתב כאשר כל האנשים דעריך המתגוררים בפה כולם יחד השיגו מכתבים שונים דרך פעלד פנסט וממך ידידי לא השגנו מאומה מדוע החרש תחרישו לעת כזאת, מדוע לא תעשה עצה כמוהם אשר יבוא לידינו מכתב משלומך מעמדך מברואתך ובריאות ז' בת אדמו"ר שליט"א שרה אסתר תח" מבריאות ילדיך הטובים ובזה תח" נפש חותנך אדמו"ר שליט"א וחותרתך כי מאוד כלתה נפשם לדעת מברואתכם הטוב ומתי באתה ז' תח" לביתך, ואולי תדע מאומה משאר בני אדמו"ר שליט"א מה מעשיהם ואי הם כי שמענו אשר הם בבית בן הרב מו"ה יעקולע נ"י גם עזבו את כל אשר בבית אדמו"ר שליט"א ומלטו לנפשם ולא לקחו אתם מאומה מכל חפצי וכלי-בית הרב אדמו"ר שליט"א והיניחום ליד עושקיהם הפקר, אך תדע ידידי כי אדמו"ר שליט"א לא ידאג מזה מאומה ולא ישים בלבו כלל אך זה האחת אשר עגמה עליו נפשו לדעת משלומכם מבריאת כלכם "בנים יקרים" לזאת ידידי עוצו עצה אשר תבוא לידינו מכתב ידך מברואתכם ושלום כלכם הטוב, ועתה אודיעך ידידי סדר היותנו בפה, ימי הנוראים שעברו עלינו לטוב היינו עוד בבאדנאיהם וכו' חותנך בעצמו התפלל כל התפילות לפני העמוד כדרכו. וזאת תוכל לשאר בעצמך העריבות מתיקות בלב שומע כי יחרד לב כל גבר לקול תפילתו כידוע לך, ועל

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

בנויה ועיר האלוקים מושפלת עד שאול תחתיה" ועלו בי רעיונות מחכמת הנגינה והמוזיקה כפי שלא היה לי מעודי, ועלה במוחי הפסוק: "רבות מחשבות בלב איש ועצת ה' היא תקום" 'היא' לשון נוקבא - מקים שכינתא מעפרא, (היינו שמכל מחשבות האדם - רצון ה' הוא להקים שכינתא מעפרא) ואז יצרתי את ה'אזכרה' אולי ימצא יהודי שייזכר בגלות השכינה.²⁹

לאחר מכן, בעוד תהילתו ית' ידבר פיו, כיבד רבינו הס"ק את בנו מרן ה'אמרי שאול' לשיר את ניגון ה'אזכרה'.

רתת עז עבר כחשמל בין החסידים, עת נשמע קולו המנסר ברקיע של מרן ה'אמרי שאול', בנגנו את הניגון הקדוש שכה הרבו לשמוע אודותיו ושרבינו הס"ק קידשו בקדושה יתירה.

מספר דקות שר מרן ה'אמרי שאול', כשלפתע נפרץ סכר דמעותיו שאצור היה בקרבו, ולא יכל יותר להתאפק ונתן קולו בבכי.

לאחר מספר רגעים שלא הצליח לעמוד מעוצמת המעמד כי איום ונורא היה... קם מרן ה'אמרי שאול' ויצא אל מחוץ לאולם, ורק לאחר דקות ארוכות, שב למקומו והמשיך לשיר את ניגון ה'אזכרה' עד סיומו.³⁰

לאחר שסיים מרן ה'אמרי שאול' לשיר את ה'אזכרה', המשיכו החסידים לשיר ולרקוד עוד שעות ארוכות עד לשעות הקטנות של הלילה...

ויהי ממחרת... וישבו 'מחנה ישראל' איש לעירו ולביתו, שמחים בצאתם מן הקודש וששים בבואם לביתם, כשפיהם מלא שירה כים, על כל החסד אשר עשה ה' עמם, בראותם את רבם רועם ואלופם, יושב על כיסא ממלכתו ככהן בעבודתו וכלוי בשירו ובזמרו, מובטחים שכיסאו וכיסא בניו יכנו עדי יבא ינון.

קדושת ה'ניגון'

של נעליך... כי ניגון ה'אזכרה' קודש הוא

קונצרט??? 'אזכרה'???

מיום בואו של ניגון ה'אזכרה' לעולם, חרדו החסידים בהוראת רבינו הס"ק זי"ע מעוצם קדושתו ומשגב מעלתו, ומעולם לא העזו לשיר אף לא חלקים ממנו, אלא רק בעת

שבור בגופו ונקי מנכסיו שב רבינו הס"ק לפולין, אך שלם בנפשו רוחו ונשמתו. זר לא בא אל בית גנזיו היכלי הקודש של אוצרותיו הגדולים, תורתו ונגינתו, ומשכך לא נשקפה כל עננת עצב מעיניו.

כעת הפנה רבינו הס"ק את פעמי רגליו לבית בנו הרה"צ ר' יעקב דוד שברחוב ניזקא 39, לשם עלו החסידים ליראות בקבלם שלום.

בין שאר הבאים הופיע ובא אחיו הגדול הרה"ק ר' משה אהרן מנאווידוואר, שהתגורר מאז תחילת המלחמה בווארשא ולשמע בואו של רבינו הס"ק לבש חג והזדרז לפגשו.

ויהי אך נכנס הרה"ק מנאווידוואר לבית בו התאכסן רבינו הס"ק ובראותו את הדרת פניו, קרא ואמר בקול רם ובהתרגשות גדולה ברוך אתה ה'... שהחיינו וקיימנו... לזמן הזה...

לאחר מכן שוחחו מעט ביניהם ואז שאל הרה"ק מנאווידוואר בתמיהה 'איך האב געהערט אז דו ביסט גיוועזען דיא גאנצע ביים קוראזש אהן עצבות, וויא איז אס מעגליך?' והשיבו רבינו הס"ק בפשטות בזה"ל: גאנץ פשוט! איך האב בעשטאנען, וויא דער רבש"ע וועט מאכין אזוי זאל זיין (שמעתי שהיית כל הזמן בעוז ובאומץ ללא עצבות, וכיצד דבר זה שייך כלל? והשיב בזה"ל: מאד פשוט! - אמרתי לעצמי - מה שהרבש"ע יעשה כך יהיה).²⁸

הודו לה' כי לעולם חסדו

לאחר שובו, ערך רבינו הס"ק סעודת הודיה ברוב עם, שבה נטלו חלק משמנה וסלתה של ווארשא היהודית אדמורי"ם, רבנים, חסידים ואנשי מעשה.

בין דבריו, בירך רבינו הס"ק את ברכת הטוב והמטיב על כל החסד אשר עשה ה' עמו, וסיפר את כל פרשת שני ניגוני ה'אזכרה' עד תומם.

בתוך אמרות קדשו, כאשר שח מסיפור ה'אזכרה' הראשון, אמר: "אם לא אזכרכי אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" ולכאורה במה אפשר לזכור? בנגינה! וכפי שנאמר: "אזכרה נגינתי בלילה".

כאשר חיברתי את ה'אזכרה' בפעם הראשונה בקארלסבאד שאלתי את עצמי, מדוע שלח אותי הרבש"ע וכי לא יכול לשלוח לי רפואה בעודי בביתי. וכשהתחלתי להתבונן בעיר ובפארה שהיא כלילת יופי, נזכרתי "בראותי כל עיר על תילה

²⁸ ספה"ק 'אמת ליעקב'

²⁹ מתוך דברי מרן ה'אמרי שאול' לכותבי ה'יודישע טאגבלאט' ערב נסיעתו לארץ הקודש בשנת תרצ"ה

מגילת ה'אזכרה'

<<< המשך

היארצייט שהוא יומא דהילולא של האי סבא קדישא שהוא זה שהורידו לזה העולם השפל.

ואכן למרות מיוחדותו, חינו ויפיו של הניגון, כמעט ולא נמצא האיש, אף לא מסתם עמך בית ישראל, שלא ירא מלגשת אל הקודש ולשיר אותו באירועי חולין למטרת ממון או הנאה.

נקל איפה לשער את עוצמת הזעזוע, כאשר בשנת תרצ"ד, נחתה על חסידי מודז'יץ בלובלין כרעם ביום בהיר הידיעה המוזרה והמקוממת, על "קונצרט ניגוני מודז'יץ" שיערך בשבת קודש פרשת בשלח, בו יעמוד וישיר לא אחר מאשר "יחיאל אלתר טאוב" בנו הצעיר של רבינו הס"ק זי"ע, ואם לא די בכך, עוד הוסיף חטא על פשע בכך שמיקם את ניגון ה"אזכרה" במרכז הקונצרט...

החסידים לא ידעו אנה יבואו ואנה יפנו מזעמם ומבושתם, מן המודעות הגדולות שעיטרו מתחת לכל עץ רענן, המבשרות על כך שבנו של רבם, הוא ולא אחר, לא רק שמתעתד לשיר את הניגון הקדוש על אדמת ניכר, אלא שאף הפכה למקדם מכירות בצורה זולה וצעקנית וככלי להרבות ממון, וכדאי בזיון וקצף.

מספר חסידים שקינאו למען כבוד רבם ולא יכלו לעצור בעד זעמם, חשבו לנקוט ב'מעשה' ולמנוע בגופם את קיומו

של הקונצרט, למען ישמעו ויראו...

סערת הרוחות הגיעה עד לפתחו של מרן ה"אמרי שאול" זי"ע, שהגיב להפתעת הנוכחים בשוויון נפש באומרו, אל לכם לדאוג... מקובלני שזר לא יוכל לשיר ניגון זה...

זר לא ייגש אל הקודש

אולם הקונצרטים מלא היה מפה לפה, קהל רב של אנשים הגיע לשמוע את הניגון המיוחד שכה רבות דובר בו... לרובם הייתה זו הזדמנות ראשונה, לשמוע את הניגון בשלמותו מפי מי שבקי בכל הניואנסים הדקים של הניגון.

כאמור, ניגון זה אמור היה להיות במרכז הקונצרט, ואליו היו עיני המשתתפים נשואות.

לאחר מספר ניגונים אותם הצליח ר' יחיאל איכשהו לעמוד ולשיר לפני הקהל הרב, הגיע הרגע המיוחל שבו היה אמור להתחיל לנגן את הניגון הקדוש 'ניגון האזכרה'. נצטרך לפתע קולו ולא הצליח להמשיך... מבוכה רבה השתררה באולם, ואכזבת המשתתפים גדולה הייתה ביותר...

העיתונאים החרדיים התעלמו במפגיע מאירוע זה. אך מן העיתונות הכללית-חילונית ניתן לראות את הצביעות בכך, שאם בתחילה העלו על נס את קולו ואת אומץ ליבו, הרי שלאחר השבת לעגו לו ולכישלונו.

³⁰ הרה"ח ר' ישראל לרר הי"ו בשם אביו ר' וועלוול לרר ז"ל שנכח בעת המעמד

כאן המקום לציין את שסיפר באחת ההזדמנויות מרן ה'אמרי אש' למרן אד"ש - על אותה שבת ראשונה לשהות רבינו הס"ק בווארשא לאחר שובו מבערלין, ובאותה השבת התאספו אלפי חסידים להסתופף בצל הקודש, ולבק